

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta
Katedra bohemistiky

Vnímání ostravské městské mluvy mladou generací

The Perception of Ostravian Urban Speech by the Young Generation

Bakalářská práce

Daniela Krejčí

Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích
prostředcích

Prezenční forma

Vedoucí práce: doc. PhDr. Božena Bednaříková, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením doc. PhDr. Boženy Bednaříkové, Ph.D., a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 11. 12. 2023

.....
Daniela Krejčí

Tímto bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Boženě Bednaříkové, Ph.D., za odborné vedení práce a cenné rady. Zároveň děkuji všem respondentům za vyplnění dotazníku a také Mgr. Michaela Böhmové a Mgr. Miroslavě Fialové za pomoc při sběru dat, díky čemuž bylo možné výzkum provést.

Anotace

Daniela Krejčí

Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta

Vnímání ostravské městské mluvy mladou generací

Vedoucí práce doc. PhDr. Božena Bednaříková, Ph.D.

77 954 znaků; 4 přílohy; 43 zdrojů

Bakalářská práce se zaměřuje na zkoumání vnímání přirozenosti ostravské městské mluvy mladou generací ve věku 14–17 let. Budou zde vysvětleny základní pojmy týkající se dialektologie, stručně nastíněny společné rysy jednotlivých nářečních skupin a specifika ostravské městské mluvy. V praktické části bude popsána metoda dotazování, budou představeny výsledky dotazníkového šetření a jejich následná analýza. Na základě výsledků bude popsán stav současného vnímání přirozenosti ostravské městské mluvy vybranou generací.

Klíčová slova: dialektologie, městská mluva, ostravská městská mluva, Ostrava, nářečí, dialekt, vnímání přirozenosti jazyka

Annotation

Daniela Krejčí

Department of Czech Studies, Faculty of Arts

The Perception of Ostravian Urban Speech by the Young Generation

Thesis supervisor doc. PhDr. Božena Bednaříková, Ph.D.

77 954 characters; 4 appendix; 43 sources

The bachelor thesis focuses on the perception of the naturalness of Ostravian urban speech by the young generation aged 14–17. Main concepts related to dialectology will be explained, and the common features of individual dialect groups and the specifics of Ostravian urban speech will be briefly outlined. In the practical part, the method of interviewing will be described together with the presentation of the questionnaire survey results and their subsequent analysis. Based on the results, the state of the current perception of the naturalness of Ostravian urban speech by the selected generation will be described.

Keywords: dialectology, urban speech, Ostravian urban speech, Ostrava, dialect, perception of the naturalness of the language

Obsah

Úvod a cíle práce	- 1 -
1 Národní jazyk.....	- 3 -
1.1 Spisovná čeština	- 3 -
1.2 Nespisovná čeština	- 4 -
1.2.1 Sociolekt.....	- 4 -
1.2.2 Biolekt, familiolekt	- 5 -
1.2.3 Idiolekt	- 5 -
1.2.4 Dialekt	- 6 -
2 Izoglosy	- 8 -
2.1 Fonetické izoglosy.....	- 9 -
2.2 Morfologické izoglosy.....	- 10 -
2.3 Syntaktické izoglosy.....	- 11 -
2.4 Lexikální a frazeologické izoglosy	- 11 -
3 Dialekty	- 13 -
3.1 Získávání a zbavování se dialektu	- 13 -
3.2 Česká nářečí v užším slova smyslu	- 14 -
3.3 Středomoravská (hanácká) nářečí.....	- 15 -
3.4 Východomoravská (moravskoslovenská) nářečí	- 16 -
3.5 Slezská (slezskomoravská, lašská) nářečí	- 17 -
4 Ostravská městská mluva	- 19 -
4.1 Městská mluva.....	- 19 -
4.2 Historickosociologický vývoj ostravska.....	- 19 -
4.3 Ostravská městská mluva	- 21 -
5 Dotazníková metoda	- 23 -

5.1	Výběr metody dotazování.....	- 23 -
5.2	Výběr otázek.....	- 24 -
5.3	Výběr respondentů.....	- 25 -
6	Očekávání	- 27 -
7	Vyhodnocení dotazníků.....	- 28 -
7.1	Sociogeografická část.....	- 28 -
7.2	Lingvistická část.....	- 32 -
7.2.1	Vazba <i>kvůli čeho</i>	- 32 -
7.2.2	Absence vokativu	- 34 -
7.2.3	Záměna <i>sem – tady, kde – kam</i>	- 36 -
7.2.4	Komplexní hodnocení	- 38 -
8	Diskuze.....	- 40 -
	Závěr	- 43 -
	Resumé	- 45 -
	Zdroje	- 46 -
	Příloha 1: Dotazník	i
	Příloha 2: Vyplněný dotazník č. 1.....	v
	Příloha 3: Vyplněný dotazník č. 2.....	x
	Příloha 4: Vyplněný dotazník č. 3.....	xv

Úvod a cíle práce

Tématem této práce je zkoumání ostravské městské mluvy a vnímání její přirozenosti mladou generací ve věku 14–17 let.

Ostravská městská mluva je, jak již název sám napovídá, varietou nespisovného jazyka užívanou v oblasti města Ostravy. Jedná se o území, na kterém žije bezmála 290 000 obyvatel, přičemž přibližně 40 000 z nich jsou děti do 15 let, které jsou budoucností dialektu a jejichž životní styl se díky novodobým technologiím zároveň velmi liší od generací předchozích. Vzhledem k rozšířenosti internetové komunikace jsou vzdálenostní rozdíly smazávány, lidé komunikují bez problémů nejen s těmi fyzicky nejbližšími, jak tomu bylo v minulosti, ale také s osobami žijícími na druhém konci světa, a tento fakt může ovlivňovat jazykovou vyhraněnost. V případě, že předpokládáme, že dnešní mládež může stejně jednoduše jako se svým sousedem komunikovat také s osobou z jiné části země, může ztrácet schopnost užití místního dialektu, případně může začít dokonce používat dialekt oblasti jiné. Svět kolem nás prochází společenskými změnami, čím dál větší prostor je kladen infotainmentu a část života nyní běžně probíhá na sociálních sítích. Je proto důležité zkoumat, jak toto vše ovlivňuje jazyk, který v mnohém zrcadlí procesy, které ve společnosti probíhají.

Vnímání městské mluvy budu zkoumat za pomoci dotazníkového šetření provedeného na Gymnáziu Ostrava-Hrabůvka, příspěvková organizace, v T. J. Sokol Nová Bělá a na sociálních sítích Instagram a Facebook v říjnu a listopadu 2023. Otázky budou směřovány na subjektivní vnímání přirozenosti vybraných vět. Tuto formu jsem zvolila ve snaze zamezit autostylizaci způsobené celospolečenskou stigmatizací dialektů, čímž by mohlo dojít ke ztrátě relevance výsledků. Cílem dotazníkového šetření je zjistit, zda mladá generace stále vnímá ostravskou městskou mluvu jako přirozenou a jak je tento fakt ovlivněn sociální bublinou, ve které se pohybují.

Podkladem pro tento výzkum bude teoretická část založená na vícero zdrojích a výzkumech. Budu se zabývat národním jazykem, přesněji popisem pojmu a jak je možné od sebe oddělit jednotlivé národní jazyky. Popíši jeho jednotlivé variety; tou základní, nejrozšířenější a nejprestižnější vnímanou

varietou je spisovná čeština, nespisovná čeština je pak varietou diferenciovanou, více proměnlivou, která se dále dělí na sociolekty, biolekty, familiolekty, idiolekty, dialekty a interdialekty, přičemž každou z variet v krátkosti popíši. Stejně tak se budu věnovat izoglosám, tedy liniím na mapě, které od sebe oddělují jednotlivé jazykové jevy. Ty dále rozdělím na fonetické, morfologické, syntaktické, lexikální a frazeologické a věnovat se jim budu v jednotlivých podkapitolách. Z důvodu zaměření tohoto výzkumu se budu dále v samostatné kapitole věnovat dialektům a popíši jednotlivé dialektické skupiny. Rozsah práce mi neumožňuje věnovat se podrobným rozdílům mezi jednotlivými nářečími, charakterizují proto jen rysy společné pro jednotlivé dialektické skupiny. Budu se věnovat také nabývání dialektu, pojmu diglosie a jaké výhody představuje, a důvodům, které vedou ke ztrátě schopnosti užívat určitý dialekt, a to včetně ztráty cílené. Ve čtvrté kapitole se pak zaměřím na popis městské mluvy, jaká jsou její specifika a v čem se podobá interdialektům. Z důvodu pochopení základních rysů ostravské městské mluvy považuji za nutné uvést také informace o vývoji regionu, jelikož jeho historie zásadně ovlivnila ráz místní městské mluvy. V poslední podkapitole se budu věnovat samotným specifikám ostravské městské mluvy.

Na základě teoretické části jsem zvolila dotazníkovou metodu, rysy, kterým se budu věnovat, a také věkovou skupinu respondentů. Všechny tyto kroky popíši v páté kapitole. V šesté kapitole představím mnou předpokládané výsledky šetření, jehož vyhodnocení bude součástí kapitoly sedmé.

Rozsah práce neumožňuje věnovat se ostravské městské mluvě komplexně, zaměřuji se proto na tři jazykové rysy z oblasti morfosyntaxe. Jedná se o ignoraci vokativu ve prospěch nominativu, vazbu *kvůli čemu* a ignoraci sémantických rozdílů mezi *tady* a *sem* a *kde* a *kam*. Tyto rysy jsem zvolila z důvodu jejich systematického zapojení do tvorby výpovědi. Zatímco fonetické a lexikální prvky jsou jednodušeji potlačitelné, slovo tvorba, vnímání významu slov i jejich předložkové vazby jsou v jazyce mluvčích více zakořeněné.

1 Národní jazyk

Národní jazyk je hlavním rysem, na jehož základě můžeme charakterizovat národ – mimo jazyk se dá národ charakterizovat také územně nebo třeba společnou kulturou či zvyky a tradicemi. Jedná se o komplexní a stále se vyvíjející soubor jazykových útvarů a variet, které jsou mluvčími užívány v různých typech komunikačních situací. Podle prostředí, ve kterém se mluví v daný moment nachází, vědomě volí tu jazykovou varietu, kterou považuje za vhodnou. Dá se tedy říci, že všichni rodilí mluvčí daného jazyka jsou diglosní, tedy že ovládají hned několik variet národního jazyka (Bogoczová, 2012).

Národní jazyk je jednou z možností, jak od sebe odlišit jednotlivé národnosti, jelikož všechny variety jednoho národního jazyka vychází ze společného základu, jsou si strukturně blízké a vzájemně na sebe působí a ovlivňují se, podléhají stejným, či minimálně velmi podobným vývojovým tendencím (Chloupek, 1971), jedná se o přirozený jazyk, který vzniká vlastním vývojem. Na základě všech těchto charakteristik je možné od sebe odlišit jednotlivé národní jazyky jakožto svébytné a unikátní systémy.

1.1 Spisovná čeština

Spisovná čeština je jediným společným útvarem, který znají a využívají bez výjimky všichni mluvčí českého jazyka, což z něj dělá základní a nejrozšířenější útvar národního jazyka. Jedná se o prestižní varietu, která se užívá při veřejných a oficiálních stycích, v kultuře, vědě a výzkumu, ve školství, na úradech státní moci i na akademické půdě. Je nositelem národně reprezentační funkce a je považována za nejvytříbenější varietu národního jazyka (Čechová et al., 1997).

Její podoba je zachycena v kodifikačních příručkách (gramatika – mluvnice, lexikologie – slovníky, fonetika – výslovnostní příručky), avšak vymezení není vždy plně jednoznačné (Krčmová, 2005). Diskuze o tom, co stále patří do spisovného jazyka a co již spadá do jazyka nespisovného, jsou stále a hranice mezi těmito varietami je ne vždy jednoznačná, jelikož kodifikace reaguje na jazykovou realitu s určitým zpožděním. Do spisovného jazyka postupně pronikají i ty prvky, které sice patřily do nespisovného jazyka, ale byly natolik rozšířené, že došlo k uznání i kodifikací a byly zařazeny do spisovného

jazyka. Často se tak stává skrze mluvený jazyk – hovorovou češtinu, která se od psané spisovné češtiny liší zejména foneticky a je méně striktní než její psaný protějšek, čímž se stává ideálním nástrojem na přejímání rozšířených prvků nespisovného jazyka do jazyka spisovného.

Příkladem jazykového útvaru, který nejdříve patřil do nespisovné češtiny, ale momentálně je řazen do hovorové češtiny, je verbum *moc* a jeho tvary *můžu* a *můžou* (Internetová jazyková příručka, 2023). Dá se předpokládat, že rozšiřováním tohoto tvaru dojde v budoucnosti k normalizaci tvarů také v psaném jazyce.

1.2 Nespisovná čeština

Za nespisovnou češtinu označujeme veškeré variety jazyka, které nejsou užívány po celém území a nejsou ani kodifikovány (viz např. územní tendence k příklonu k určitému lexiku, kterému by v jiné části země mluvčí nerozuměli). Tato varieta je velmi rozmanitá, řadíme zde jak regionální dialekty a interdialekty, tak také sociolekty, biolekty, familiolekty a idiolekty (Bogoczová, 2012).

Nespisovná čeština se od té spisovné může lišit hláskoslovím, tvaroslovím, skladbou nebo slovní zásobou, a to do té míry, že tyto odchylky mohou bránit ve vzájemném porozumění mezi mluvčím a ne-mluvčím dané variety. Vývoj a změny v nespisovné češtině probíhají dynamičtěji a jsou ovlivňovány mnoha aspekty, a to včetně cizojazyčných vlivů, zejména na územích, které přímo sousedí s jinými zeměmi (Bogoczová, 2012).

1.2.1 Sociolekt

Sociolekty jsou poněkud specifickou oblastí národního jazyka, jelikož jsou úzce svázány s jazykem mluvčích vázaných stejným pracovním prostředím či sférou zájmů (Hubáček, 2002). Můžeme se proto setkat také s termíny jako je sociální nářečí, společenské nářečí, speciální nářečí či vrstevné nářečí (Jirásková, 2013).

Na rozdíl od dialektů není důležité místo bydliště, ale sociální postavení, stejně tak nemají zvláštní gramatiku ani odlišnou výslovnost hlášek, týkají se pouze slovotvorných prostředků a lexika, které je ve většině případů

nahraditelné odpovídajícími lexikálními prostředky z oblasti neutrální slovní zásoby.

Termín sociolekt zavedl teprve v roce 1995 Jaroslav Hubáček v článku K aktuálnosti zkoumání sociolektů, zejména slangu. Na rozdíl od do té doby užívaného pojmu slang, který vyžaduje upřesnění, je termín více vyhovující a zahrnuje jak pozitivní a neutrální žargon (mluva užívaná v profesním životě) a hantýrku (mluva specifická pro určitý zájmový okruh), tak ale také negativně vnímaný argot (šifrovaná mluva, která má za cíl zakrýt nelegální činnost).

Primárním cílem sociolektu je usnadnit přirozenou a každodenní komunikaci v rámci specifické skupiny osob, v mnohých případech je jeho funkcí zjednotčit pojmy či upevnit vztahy mezi členy skupiny. Základním rysem je mluvenost, avšak setkat se můžeme také s psanými projevy, například u sportovního slangu, který proniká do sportovní žurnalistiky, nebo profesní mluvy, která má tendenci držet se spisovnosti, i když často jen té okrajové (Chloupek, 1986).

1.2.2 Biolekt, familiolekt

Biolekt i familiolekt jsou okrajové termíny, které ve své publikaci zmiňuje Bogoczová (2012). Jedná se o zužující pojmy, které jinak spadají pod sociolekt.

Biolekt označuje podobu jazyka, která je typická pro určité pohlaví nebo generace (Bogoczová, 2012).

Familiolekt označuje mluvu běžnou v určité rodině (Bogoczová, 2012).

1.2.3 Idiolekt

Dle definice Nového encyklopedického slovníku češtiny se jedná o „sociolingvistický termín označující soubor jazykových vyjadřovacích prostředků vlastních jednotlivci.“ (Krčmová, 2017).

Idiolekt je tedy soubor prostředků, který vzniká v průběhu života jedince, je ovlivněný způsobem osvojování jazyka v dětství, familiolektem, biolektem i sociolekty, se kterými se měl možnost setkat, stejně tak mírou užívání spisovné češtiny ve školním prostředí a kulturními vlivy, se kterými přicházel do styku. Projevuje se charakteristickým výběrem lexika, morfologií i syntaktickou

skladbou vět. Jedinec má tendenci preferovat určité jazykové prvky na úkor jiných a má tendenci je spojovat a pracovat s nimi jemu specifickým způsobem (Coulthard, 2004).

Omezit idiolekt do takové míry, že se do sdělení mluvčího či pisatele žádným způsobem neotiskne, je prakticky nemožné. Jedinec si některé příznačné prvky nemusí uvědomovat, tudíž ačkoli idiolekt vědomě potlačí na nejmenší možnou míru, je vysoce pravděpodobné, že určité části idiolektu do výpovědi stále proniknou.

Kombinací těchto vlivů vzniká specifická a jedinečná jazyková varieta, na základě které je možné rozklíčovat mluvčího. Tento fakt je využíván například při odhalování plagiátorství či ve forenzní lingvistice, která je stále novou vědou, jež díky rozvoji technologií prochází v posledních letech dynamickým vývojem. Ačkoli je pohled na idiolekt jako na „lingvistické otisky prstů“ vcelku rozšířený, obzvlášť mezi veřejností, Coulthard (2004, s. 432) upozorňuje, že se jedná o zavádějící tvrzení. Forenzní lingvistika se nezaměřuje na detailní popisování specifického sociolektu, jelikož tento výzkum by přinesl příliš velké množství dat, se kterým by bylo obtížné pracovat, namísto toho se zabývá určováním autorství zúžením okruhu potencionálních autorů na základě několika mála specifik, což umožňuje říct, kdo autor *není* spíše, než kdo jím je.

1.2.4 Dialekt

Dialektem se rozumí útvar národního jazyka, který spadá pod nespisovný jazyk určený primárně pro mluvenou komunikaci, jeho základní charakteristikou je geografická vymezenost, a tedy i omezenost užití v jiných teritoriálních částech země.

Můžeme jej považovat za určitý obraz vývoje národního jazyka (Frolová, 2010). Jazykové změny probíhají postupně a na území také nerovnoměrně, což zapříčiňuje, že se od sebe jednotlivé jazykové oblasti liší. Změny, které proběhly ve spisovné češtině, často do nářečí nepronikly, dialekty tak konzervují starší stav jazyka a předkládají důležité důkazy o vývojových procesech českého jazyka (Frolová, 2010). Jsou ne příliš pružné a moc se nemění ani v průběhu času, mají tendenci zachovávat starší formu jazyka.

Vzhledem k vývoji společenských a ekonomických podmínek postupně dochází ke stírání největších specifíků dialektů, do popředí se dostávají silnější a územně rozšířenější interdialekty, jakási nadnářečí, která sdružují nejvýraznější a nejrozšířenější jevy dané oblasti. Na rozdíl od dialektů samotných mají interdialekty sílu měnit jazykovou normu – nejtypičtějším příkladem je obecná čeština, která proniká i do žurnalistiky skrze prohlášení některých politiků a intelektuálů, ale také skrze jazyk samotných reportérů. Mnoho jazykovědců figurujících především v oblasti Čech (viz např. František Čermák a Petr Sgall, 1997; Jiří Hronek a Petr Sgall, 1999), se snaží prosadit obecnou češtinu jako spisovnou varietu českého jazyka, avšak momentálně neúspěšně. Důvod, proč se tak děje právě u obecné češtiny, je jednoduchý – Praha, jazykové centrum obecné češtiny, je hlavním městem České republiky, má proto specifické postavení a je sídlem mnoha společensky významných institucí.

Český jazyk má čtyři základní nářeční skupiny, které se následně dělí na podskupiny. Již výše zmíněnou je obecná čeština, dále zde patří obecná hanáčtina, laština a moravská slovenština (Okrouhlická, 2015).

Vzhledem k povaze této práce jsem se rozhodla dialektům věnovat podrobněji v kapitole 3. Dialekty.

2 Izoglosy

Izoglosy představují geografické linie na mapě, jež určují území, na kterém se vyskytují konkrétní jazykové jevy, a zároveň tato území oddělují od oblastí s odlišnými jazykovými charakteristikami (Bogoczová, 2012). Izoglosy lze rozdělit do několika kategorií, a to na lexikální izoglosy (izolexy), frazeologické izoglosy (izofráze), fonetické izoglosy (izofony), morfologické izoglosy (izomorfy) a syntaktické izoglosy (izo(syn)taxy) (Bogoczová, 2012).

Rusnák (2009) také mluví o sociokulturních izoglosách známých jako izosémy. Při jejich popisu vychází z myšlenky, že jazyk může být v určitém regionálním kontextu vnímán a tvořen specifickým způsobem, což vede k odlišné interpretaci reality. Podobnou roli hraje i pojem izopragmy, který se vztahuje k proměnám jazykové varianty na základě komunikačních zkušeností a zvyklostí spojených územně (Bogoczová, 2012). Bogoczová (2012) podotýká, že izopragmy nejsou pozorovatelné pouze mezi dialekty, ale překračují také hranice různých národních jazyků, jelikož každý region má specifické jazykové a kulturní normy, které ovlivňují způsob komunikace. Příkladem izopragmy může být rozlišování pozdravu „dobré ráno“ a „dobrý den“ na území Těšínska ve Slezsku, naproti tomu v nedalekém Polsku je užívaná pouze varianta „dzień dobry“ (Bogoczová, 2012).

Izoglosy jsou přirozeně proměnlivé, dynamické a propustné, a to dokonce i v rámci jedné generace mluvčích (Bogoczová, 2012). Mají tendenci vytvářet svazky, které nám umožňují rozlišit hranice mezi různými dialekty – čím více izoglos je na sobě navrstvených, tím pevnější komunikační předěl lze předpokládat (Balhar a kol., 2005). Výskyt těchto shluků se liší v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Na Moravě a ve Slezsku jsou shluky izoglos běžné a časté, naopak v Čechách jsou izoglosy rozptýlené a překrývají se jen výjimečně. Husté shluky se objevují spíše na okrajích území, v takzvaných archaických dialektech jako je jihočeské Doudlebsko nebo severovýchodočeské Náchodsko (Kloferová, 2006). Jak Kloferová (2006) poznamenává, shluky spojují více jazykových aspektů a neexistuje oblast, která by se od ostatních odlišovala pouze lexikem nebo morfologií.

Každá izoglosa má své jádro, odkud se jazykové rysy šíří v určitých vlnách do okolí. Ne všechny tyto vlny jsou však stejně silné, stejně tak se liší

významnost daného jazykového centra. Důležité byly v historii například obchodní trasy, stejně tak se jazykové jevy šířily lépe v oblastech s jednoduchým přístupem – jevy vzniklé v horské oblasti se špatným přístupem a nízkým stupněm osídlení se s vysokou pravděpodobností nerozšíří do okolí (Balhar a kol., 2005). Některé jevy zůstanou omezeny na jeden dialekt, zatímco jiné se mohou rozšířit napříč větším územním celkem. Platí také, že čím dále od jádra jsme, tím menší je pravděpodobnost, že se daný jazykový jev v dialektu udrží (Kloferová, 2006).

2.1 Fonetické izoglosy

Tradičním a také nejčastějším způsobem vymezení nářečí je na základě hláskoslovných rozdílů, a to na základě jejich vývoje a konkrétních nářečních obměn. K ustálení hláskoslovné diferenciaci došlo v průběhu 17. století, posledním stupněm se stala ztráta kvantity vokálů na území Slezska. Tomuto kroku předcházela vývoj *ú* a *ý*, který dělí slezská nářečí od těch východomoravských, nebo vývoj *ó* v *ou* a *é* v *ej*, který určuje hranici středomoravských dialektů (Balhar a kol., 2005).

Výše zmíněné změny však nejsou jedinými a to ani mezi vokály samotnými. Vokální trojúhelník se na území České republiky liší v závislosti na různých aspektech. Ve středočeských či severočeských dialektech se například vokál *i* výslovností blíží vokálu *e*, naopak mluvčí v Brně mají tendenci vyslovovat *e* spíše jako *i*. Ve Slezsku a na Valašsku se můžeme setkat s výslovnostním rozlišováním *i* a *y*, zároveň zde ale dochází ke kompletní absenci kvantity hlásek. Rozdíl není pouze v (ne)absenci daného vokálu, ale také v četnosti jeho užívání – zatímco vokál *ó* je na většině území českého národního jazyka periferním, v hanáckém dialektu je prvkem centrálním (Bogoczová, 2012).

Co se konsonantů týče, dochází k častým přelivům mezi znělými a neznělými konsonanty. Například v okolí Těšína se můžeme setkat s výslovností *k* namísto *g* ve slovech cizího původu (např. *karáž*, *cigareta*), zatímco v jiných nářečích dochází k opačnému procesu (např. *balgón*, *motocigl*) (Bogoczová, 2012). Zatímco na většině území Čech je běžná regresivní asimilace znělosti

(např. *zhon*, *zhoda*), na Moravě a zejména pak ve Slezsku se většinou setkáváme s asimilací progresivní (např. *schon*, *schoda*) (Bogoczová, 2012).

2.2 Morfologické izoglosy

Ačkoliv je morfologie významným dokladem rozdílů v jednotlivých nářečích, výrazné množství odchylek se mezi jednotlivými nářečími vyskytují méně často. Rozdíly, které lze identifikovat, se týkají především rozsáhlejších jazykových celků (Bogoczová, 2012), případně v rámci interdialektických oblastí.

Jedním z projevů těchto rozdílů je preference určitých slovotvorných sufixů. Zatímco v Čechách je při zdrobňování užívána slovotvorná přípona *-ičk(a)*, na Moravě dominuje varianta s příponou *-enk(a)*, přičemž u některých je řada dvou deminutiv (např. *ručička* × *ručenka*, *kozička* × *kozenka*, *ovečka* × *ovenka*). V Čechách jsou typické slovotvorné sufixy *-ovic/-ojc* v kontextu označení rodiny (např. *Novákovice Anička*) a tvorba druhého stupně adjektiv s využitím přípony *-jc* (např. *lacinějc*, *častějc*). Na Moravě a ve Slezsku se zase častěji setkáváme s užitím slovotvorného sufixu *-isk(o)* (např. *strnisko*, *chlapisko*). Stejně tak se ve Slezsku můžeme setkat se slovotvornou příponou *-ář/-ař* ve variantě slova *kominík* (*kominář*) (Bogoczová, 2012). Další oblastí jsou například tázací zájmena a zájmenná příslovce – ve Slezsku můžeme narazit na varianty *cosik*, *kajsik* nebo *jaksik*, zatímco v Čechách jsou běžné formy *tendlecten* a *tuhlenctu* (Bogoczová, 2012).

Variace můžeme nalézt i v oblasti flexivní morfologii, například v deklinaci. V některých částech území dochází ke splývání adjektivní a zájmenné deklinace, zatímco v jiných oblastech dochází ke sjednocování pádů či ke změnám sufixů (např. *dnom* × *dnům*, *husom* × *husám*; *vlasích* × *vlasů*, *slzích* × *slz*) (Balhar a kol., 2005). Často se můžeme setkat také s rozdílným mluvnickým rodem, než jaký je užíván ve spisovné češtině, a s tím související změnou deklinace – jinak bude skloňována *ta hadra* a *ta dorta*, než jak tomu bude u *toho hadru* a *toho dortu* (Bogoczová, 2012).

2.3 Syntaktické izoglosy

Specifikem syntaktických izoglos je jejich územní rozlehlost. S prvky typickými pro malou oblast se setkáváme spíše výjimečně, mnohem běžnější je převládání prvků společných nad těmi distinktivními (Balhar, 1963). Se syntaktickými regionálními odlišnostmi se však setkat samozřejmě můžeme.

Diference se týkají jiné rekce sloves nebo předložkové vazby. Zatímco na většině českého území bude převládat varianta *kvůli čemu*, v lašských nářečích se setkáváme s variantou *kvůli čeho*. Stejně tak se ve Slezsku nechodí *k doktorovi*, nýbrž *do doktora*. V části Moravy a ve Slezsku jsou vnímány *tady* a *sem* a *kde* a *kam* jako výrazy synonymní (Bogoczová, 2012).

Výrazným prvkem jsou také rozdílně užívané spojky. Namísto *protože* se můžeme setkat s *bo*, tázací *copak* se mění na *či* a *choť/cho*“ významově nahrazuje *i když* a *třebaže* (Bogoczová, 2012). Rozdíl ale může být i v preferenci synonymních spojek – zatímco v lašských nářečích častěji narazíme na slučovací a důsledkové *i*, východomoravská nářečí mají tendenci preferovat *a*, stejně tak na tomto území dochází k preferenci účelového *coby* před *aby* (např. *Jezdil i v noci, coby mnoho vydělal*) (Balhar, 1963).

Setkat se můžeme ale také s porušením shody podmětu s přísudkem, s vynecháváním neslabičných předložek či s užíváním záporového genitivu, který je jinak na většině území považován za příznakový (Bogoczová, 2012).

2.4 Lexikální a frazeologické izoglosy

Lexikální rozmanitost tvoří podstatnou část dialektů a zároveň představuje jeden z výrazných faktorů, které mohou vést ke vzájemnému nepochopení vlivem absence dané slovní zásoby. Tato lexikální rozmanitost se vyskytuje prakticky ve všech oblastech jazyka, od označení rodinných vztahů (např. *dědoušek* × *stařeček* × *starík*) a obecných pojmenování osob (např. *kluk* × *ogar* × *šohaj*) až po názvy zemědělských plodin (např. *zemák* × *erteple* × *kobzole*) a pokrmů (např. *livanec* × *drapáček* × *béleš*) (Bogoczová, 2012). Čím častěji je určité slovo v běžné komunikaci používáno, tím pravděpodobnější je, že jeho lexikální podoba bude v různých dialektech výrazně odlišná.

Stejné zákonitosti platí také u ustálených slovních spojení (např. *koukat jak čolek do sklepa* × *čumět jak krtek z díry* × *čumět jak sčur do ryny*).

3 Dialekty

Jak již bylo řečeno v kapitole 1.2.4 Dialekt, dialekty jsou nespisovnou varietou českého národního jazyka, která je teritoriálně omezena. Jsou užívány primárně v mluvené komunikaci a jsou typické tím, že konzervují starou formu jazyka, příliš se v čase nemění a variabilita je spíše vzácná (Chloupek, 1971). Ačkoliv dialekty sdílí značnou část jazykových jevů, je klíčové sledovat, zda se tyto jevy objevují v podobných kontextech, či nikoliv. Podobně platí, že různé jazykové jevy mohou v různých strukturách plnit totožnou funkci (Chloupek, 1971).

Tradiční a primární rozlišení jednotlivých dialektů je založeno zejména na vývoji hlásek (Krčmová, 2005). Zásadní význam má vývoj samohlásek *ú* a *ý* (např. staročeské *múka* a *mlýn*). Podle jejich rozdílného vývoje rozdělujeme území na čtyři základní nářeční skupiny, které budou v této kapitole popsány. Jedná se o česká nářečí v užším slova smyslu, středomoravská neboli hanácká nářečí, východomoravská, tedy moravskoslezská nářečí a slezská nářečí, která bývají označována také jako slezskomoravská či lašská. Ty se dále dělí na základě dalších regionálních izoglos na jednotlivé dialekty (Balhar a kol., 2005).

Vlivem společenských a ekonomických faktorů však postupně dialekty ustupují a jsou nahrazovány silnějšími a rozšířenějšími interdialekty, jež zahrnují nejvýraznější a nejrozšířenější jazykové prvky užívané v dané oblasti, kdy základní rysy tvoří nevědomé charakteristiky (Chloupek, 1971). Interdialekty jsou užívány nejvíce mezi mladšími generacemi, a to jak na venkově a v menších obcích, tak také ve velkoměstech či u obyvatel spjatých s místní výrobou a službami (Chloupek, 1971).

3.1 Získávání a zbavování se dialektu

Dialekty, jakožto regionálně oddělené varianty jazyka, vykazují určitou dichotomii, srovnáváme je s dalšími dialekty, interdialekty, či spisovným jazykem. Jelikož jsou však tyto hranice propustné, uživatelé se přirozeně setkávají s několika varietami, ve většině případů jsou znalí alespoň dvou – spisovné češtiny a dialektu, či interdialektu. Volba konkrétní varianty v dané komunikační situaci závisí na prestižnosti a formálnosti situace, ve které se

v daný moment nachází, a také na komunikačním partnerovi. Tento proces probíhá vědomě, mluvčí tak můžeme označit za diglosní (Bogoczová, 2012).

Osvojení dialektu probíhá podobně jako osvojení mateřského jazyka, tedy převážně v raném věku v rodinném prostředí a při interakci s okolím. K osvojení dochází nevědomky, avšak postupem času se díky školnímu vzdělání buduje schopnost rozlišovat mezi nářečím a spisovným jazykem. Toto rozlišení však nebývá úplné, může se objevit takzvaný akutní jazykový deficit, tedy výpadek vhodného jazykového prostředku. V případě dialektů může být tento výpadek i trvalého charakteru, protože mluvčí nemusí být konfrontován s faktem, že slovo, které považuje za spisovné, je ve skutečnosti tvarem nářečním (Bogoczová, 2012).

Dialekty jsou udržovány tradicemi, interakcí se staršími generacemi a izolací od ostatních jazykových variet, zatímco školní vzdělání, média a migrace obyvatelstva mohou způsobovat jejich oslabování (Bogoczová, 2012).

Přirozená ztráta schopnosti užívat aktivně dialekt může nastat vlivem životních okolností jako například odstěhování se do jiného regionu. Jelikož mluvčí s dialektem nepřichází do styku, postupně přichází o schopnost jeho aktivního užívání a zůstává pouze znalost pasivní (Bogoczová, 2012). Dialektu se ale můžeme zbavovat i vědomě a cíleně. Ve společnosti stále trvá stigmatizace nářečí jakožto mluvy nižší a zaostalejší třídy. Snaha vyhnout se dialektu může vést až k hyperkorektnosti, kdy mluvčí dbá na spisovné užití jazyka do té míry, až začne chyby sám tvořit (Bogoczová, 2012). Tato snaha neužívat dialekt může vést až v dialektofobii – nejedná se přímo o fobii z nářečí, ale o to, jakou reakci jeho užití vyvolá ve společnosti. Ze strachu, že by mohlo mít dítě problémy ve škole, rodiče přísně omezují užívání dialektu, ačkoli v praxi není dokázané, že by znalost nářečí vedly k problematickému přijímání spisovné češtiny. Diglosie naopak vede k lepšímu přijetí faktu, že mezi označujícím a označovaným neexistuje žádná souvislost, což může podpořit studium cizích jazyků (Bogoczová, 2012).

3.2 Česká nářečí v užším slova smyslu

Česká nářeční skupina se dále dělí na nářečí středočeská, jihozápadočeská, severovýchodočeská a jihovýchodočeská, známá také jako českomoravská.

Vzhledem k rozsahu práce není možné věnovat se detailně všem nářečím jednotlivě, dovolím si proto v krátkosti shrnout znaky, které jsou typické pro všechny dialekty, které do této skupiny patří.

Mezi výrazné znaky českých nářečí v užším slova smyslu patří užívání diftongu *ej* místo *í/ý* před *c, z, s* (např. *mlejn, minulej tejden, cejtít*) a změna *í/ý* za *é* (např. *kyselý mlíko*). Časté jsou koncovky *-a/ejm(a)* v instrumentálu plurálu (např. *s malejma dětma, s novejma učiteľema*) a koncovka *-jc* u 2. stupně příslovci (např. *častějč, pěknějč*). Častá je také sjednocená deklinace lokálu a instrumentálu v singuláru adjektiv (např. *vo/se starým*) a tvary v plurálu (např. *ti velkí kluci, králíci, holky, města*). Mluvní mají také větší sklon k užívání protetického *v* (např. *vokno, vobjet*) a k regresivní asimilaci, stejně tak je časté vynechávání *l* po souhlásce u maskulin l-ových přičestí (např. *řek, pomoh*) (Bogoczová, 2012).

Obecná čeština má oproti ostatním interdialektům specifické postavení. Jejím jazykovým centrem je Praha, tudíž má vyšší počet mluvčích než ostatní interdialekty, zároveň má ale díky větší dialektické jednotnosti na území Čech tendenci pronikat do všech jazykových rovin. Postupně se prostřednictvím masmédií a migrace obyvatel šíří také na území Moravy, kde dále ovlivňuje místní nářečí (Machurová, 2013). Díky tomuto faktu ztrácí na lokální omezenosti a příznakovosti a je čím dál tím častěji užívána v poloveřejných a veřejných vystoupeních s cílem „zlidštit“ odbornou diskuzi a přiblížit se posluchačům (Pokorná, 2015). Zároveň je již od 60. let užívána v překladech jako „způsob stylizace spontánního projevu bez lokálního a sociálního omezení“ (Krčmová, 2005, str. 3), čímž se na rozdíl od ostatních dialektů ustaluje také v psaném jazyce, nikoli pouze v komunikaci mluvené. Podle Karlíka (2002) tak má potenciál stát se až jakýmsi „druhým standardem“ spisovné češtiny, Sgall (2012) ji zase označuje jako budoucí hovorovou formu národního jazyka.

3.3 Středomoravská (hanácká) nářečí

Středomoravská, známá také jako hanácká nářečí skupina, se dělí na centrální, jižní, východní a západní nářečí. Podle Chloupka (2013) patří mezi dialekty Moravy a Slezska, které jsou jazykově progresivnější. Oproti českým nářečím v užším slova smyslu jsou tyto dialekty lokálně pestřejší a s výraznějšími rozdíly

(Bogoczová, 2012). I tak ale najdeme znaky, které jsou pro všechny středomoravské dialekty společné, z důvodu omezeného rozsahu práce se soustředím především na tyto společné rysy, které se ve velké míře odráží v obecné hanáčině.

Díky geografické blízkosti s Čechami dochází k výraznějšímu pronikání obecné češtiny, obě skupiny mají také některé znaky společné. Setkat se můžeme například s preferencí vokálu *í* namísto *é* (např. *mlíko, teplý jídlo, otevřený*) nebo preference koncovky *-am(a)* nad koncovnou *-em(a)* v instrumentálu plurálu (např. *s maléma dětma, s novéma učitelem*) (Bogoczová, 2012).

Mezi unikátní rysy středomoravských nářečí pak patří neprovedení přehlásky *a* v *e* (např. *naša ulica, z pola, bez muža*), stejně tak nedošlo ke změně *u* v *i* (např. *vidím ju, našu*). Je patrná snaha vyrovnat genitiv a akuzativ singuláru u deklinace předseda ve prospěch akuzativu (např. *od předsedo*), v instrumentálu singuláru mají zase jména skloňovaná podle stejného vzoru tendenci končit na *-em* (např. *s tatem, Frantem*). Můžeme se setkat také s archaickým diftongem *šč*, který je užíván namísto *ť* (*křiščál, dešč, ščáva*). Preferována je pak progresivní asimilace znělosti – všeobecně se dá říct, že se častěji setkáme se znělou výslovností jinak neznělých souhlásek nacházejících se na předělu slov (např. *tag jo, z autem*) (Bogoczová, 2012).

3.4 Východomoravská (moravskoslovenská) nářečí

Předposlední z nářečních skupin je skupina východomoravská, popisovaná také jako moravskoslovenská, což poukazuje jednak na její geografické umístění, ale také na blízkost se slovenštinou. Nářeční skupina se dále dělí na podskupinu severní neboli valašskou, jižní – slováckou – podskupinu, dále na hanácký, kelečský a dolský úsek (všechny tři se rozprostírají na západě) a na jihovýchodě se nachází kopaničářská podskupina. Interdialektem skupiny je moravská slovenština a tyto nářečí jsou považovány za archaické (Chloupek, 1971).

Stejně jako středomoravská nářečí, i východomoravské dialekty jsou ovlivněny jazykovým prostředím okolí. Se středomoravskými je pojí společná preference v progresivní asimilaci znělosti, stejně jako užívání výslovnosti *šč* namísto *ť*. Ani v této oblasti nedošlo ke změně *a* v *e* (např. *naša, košula, do pola*), stejně jako neproběhla změna *u* v *i* (např. *chcu, břuch, kožuch*)

(Bogoczová, 2012). Společných rysů je mezi těmito dialektickými skupinami více, vzhledem k rozsahu práce však seznam zkracuji a nebudu se detailně zabývat ani jednotlivými poddruhy nářeční skupiny.

Na rozdíl od předchozích dvou skupin se u východomoravských nářečí objevuje fonetické *y*, a to jak v krátké, tak i dlouhé variantě. Stejně tak existuje dichotomie mezi *l* a tvrdým *l*, které je v některých částech vyslovováno obouretně. Vedle hlásky *z* se zde objevuje také diftong *dz* a můžeme se setkat s archaickým diftongem *aj*, který je užíván namísto *ej* (např. *daj*, *najstarší*). Došlo ke sjednocení koncovky u substantiv maskulin a neuter v dativu plurálu na *-om* (např. *chlapom*, *súsedom*, *kuřatom*) a v lokálu plurálu na *-och* (např. *stoloch*, *poloch*, *břehoch*). Stejně tak došlo u osobních jmen k vyrovnání akuzativu a genitivu plurálu (např. *majú dobrých súsedů*). Je zde velká tendence skloňovat zájmena tvrdé deklinace podle adjektiv (např. *jedného*, *mojého*) (Bogoczová, 2012).

3.5 Slezská (slezskomoravská, lašská) nářečí

Stejně jako tomu je u východomoravských dialektů, i slezská nářečí patří mezi ty archaické (Chloupek, 1971). Vzhledem ke geografickému umístění a k historickému vývoji byla na tomto území České republiky užívána nejen čeština a latina, ale také němčina a polština, což má za následek pronikání těchto dvou jazyků do místních dialektů. Skupina se dále dělí na podskupinu východní, do které spadají ostravská nářečí, západní, v níž jsou dialekty opavské, podskupinu jižní neboli frenštátskou a na nářečí slezskopolské, které se rozprostírají na Těšínsku. Interdialektem společným pro toto území je laština.

Stejně jako u předchozích nářečí vyskytujících na území Moravy nedošlo k přehlásce *a* v *e* ani *u* v *i* (např. *kuřa*, *kožuch*, *do koša*). Zůstává také typická progresivní asimilace znělosti a existence diftongu *šč* vedle *t'* a dvojího až trojího způsobu vyslovování *l*. Došlo zde také k vyrovnání akuzativu a genitivu plurálu (např. *pozvat suseduv*), stejně jako není rozlišováno mezi příslovci *sem* a *tady* a *kde* a *kam* (např. *poť tu*, *kde ideš*) (Bogoczová, 2012).

I zde se setkáme s výslovností *y*, nicméně pouze v krátké variantě, stejně jako u všech ostatních samohlásek. Místy došlo ke změně *o* v *u* (např. *zvun*, *chrummy*) či *a* v *o* (např. *ptok*, *staro*, *zumek*). Došlo také ke zúžení *e* v *i/y* (např.

chlib, mlyko). Ostré a tupé sykavky jsou místy doplněny o měkké *ś* a *ź* (např. *śeno, źima*) a na většině území se setkáme s výslovností *t'* a *d'* se sykavkovým prvkem (např. *ćicho, dźecka*). Výrazným prvkem v oblasti fonetiky je ustálený přízvuk na předposlední slabice (Bogoczová, 2012).

V oblasti morfosyntaxe došlo například k unifikaci dativu, lokálu a instrumentálu plurálu, a to napříč všemi rody – změny jsou různé v jednotlivých nářečích (např. *chlapum, polam, o susedoch, s vojakami*). Stejně tak je unifikován genitiv plurálu na *-uv* (např. *chlopuv, babuv, džeckuv*). Zájmena jsou skloňována stejně jako adjektiva, a to včetně nerealizace délky (*teho dobreho, bez tych*) a byl vyrovnán lokál a instrumentál singuláru mužských adjektiv a zájmen (např. *před tym novym rokym, po tym novym roku*). Předložka *k/ke* je nahrazována předložkou *do* (např. *idu do doktora, přit'ite do nas*). Typická je předložková vazba *kvůli čeho* (Bogoczová, 2012).

Na pomezí syntaxe a lexika se nachází také příčinná spojka *bo*, která nahrazuje spisovné *protože*, namísto *vždyt'* se pak můžeme setkat s přípustkovým *choť/choć* (Balhar, 1963).

Vzhledem k povaze práce se budu detailněji věnovat ostravské městské mluvě v kapitole 4 Ostravská městská mluva.

4 Ostravská městská mluva

4.1 Městská mluva

Městská mluva se svou podstatou podobná interdialektům – využívá nejcharakterističtější jazykové rysy okolních nářečí (Bogoczová, 2012). Ve velkých městech je větší fluktuace obyvatel, dochází k mísení původních obyvatel s nově příchozími a lidmi, kteří zde dojíždějí ze studijních, pracovních, ale také kulturních a jiných důvodů. Tento mix obyvatelstva má za následek změnu dynamiky mezilidských vztahů a otevírá místní dialekty novým vlivům. Mluvčí jsou nuceni se pod vlivem místního nářečí vzdát jazykových prvků svého lokálního dialektu, v opačném případě by hrozilo, že jim komunikační partneři neporozumí, a musí se adaptovat na regionální prostředí (Milroy, Gordon 2012). Tento proces se týká i místních obyvatel, kteří jsou nuceni opustit určité jazykové rysy, které by mohly být nepochopeny (Bogoczová, 2012). Tato vnitřní jazyková regulace však není zcela dokonalá, což umožňuje novým jedincům vnést do místní mluvy nové prvky, z nichž některé se začleňují do místního dialektu. Tato kombinace je doprovázena tendencí používat hovorovou češtinu jako reakci na stigmatizaci nářečí, což dále přispívá k postupnému ústupu původního místního dialektu. I přes tyto změny nedochází k úplné ztrátě regionální jazykové specifičnosti, nářečí se přesouvá spíše do jakési jazykové periferie, avšak jeho povaha zůstává stále spojená s regionální identitou (Watt, 2002).

4.2 Historickosociologický vývoj ostravska

Informace k této kapitole jsem čerpala z oficiálních stránek města Ostravy ostravainfo.cz a ostrava.cz.

První písemné zmínky o Ostravě pochází již z roku 1229, kdy byla v dokumentech papeže Řehoře IX. zmíněna Polská, dnešní Slezská Ostrava. Jméno bylo odvozeno od řeky Ostravice, která dělí Ostravu na její moravskou a slezskou část. Z důvodu nutnosti hlídání česko-polských hranic byl následně nad soutokem řeky Lučiny a Ostravice vybudován Slezskoostravský hrad a status města získala Ostrava v druhé polovině 13. století, čímž se stala střediskem pro

biskupské vesnice v okolí. Až do roku 1437 postupně rostl vliv města samostatně, od tohoto data pak bylo začleněno do hukvaldského panství, jehož součástí bylo až do roku 1848.

Další růst městu přinesl rozvoj řemeslné výroby, avšak rozmach zpomalovaly živelné i společenské katastrofy. Objev uhlí v roce 1763 a následné založení železáren ve Vítkovicích v roce 1828 přineslo Ostravě potřebné oživení hospodářství. Město bylo ve Svinově a v Přívoze napojeno na Severní dráhu Ferdinandovu, čímž byl značně podpořen rozkvět těžkého průmyslu a v polovině 19. století, v průběhu průmyslové revoluce, se z Ostravy stalo jedno z nejvýznamnějších průmyslových středisek celého Rakouska-Uherska. Město ovládaly rody Rothschildů, Gutmannů a Vondráčků, kteří vtiskli městu charakter, který přetrvává až do současnosti, počet obyvatel za pouhých padesát let vzrostl o téměř jedenáct tisíc na 13 000. Nové pracovní příležitosti do města přilákaly mnoho cizinců – výrazné menšiny byly ty německé a polské.

V roce 1924 došlo ke spojení sedmi moravských obcí v jeden celek, čímž byla vytvořena takzvaná Velká Ostrava a vzniklo mnoho kulturních a hospodářských budov včetně současné městské radnice. Během okupace za 2. světové války však přešlo Vítkovické horní a hutní těžířstvo společně se Severní dráhou Ferdinandovou pod správu Německa a místní průmysl se přeorientoval na válečnou výrobu.

Poválečný vývoj se výrazně zaměřil na hornictví, ocelářství a další oblasti těžkého průmyslu. Ostrava získala přezdívku „město uhlí a železa“ či „ocelové srdce Evropy“, což dokazuje, jak významným prvkem v životech místních těžký průmysl byl. Postupně se také v regionu rozvíjela vzdělanost, a to díky přesunu Vysoké školy báňské z Příbrami a otevřením pobočky Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, z níž následně po osamostatnění se vznikla Ostravská univerzita. Takto výrazný rozvoj města centralizovaný na těžký průmysl ale způsobil znečištěním ovzduší razantní snížení kvality života místních obyvatel. Zároveň se město kvůli nově příchozím obyvatelům, kteří byli z různých důvodů označeni za nepřátele režimu, začalo více potýkat se sociálními problémy.

Po pádu komunismu se Ostrava v roce 1989 stala statutárním městem a v důsledku restrukturalizace průmyslu byla výrazně utlumena důlní činnost. K poslednímu „zfarani“ do tehdejšího dolu František došlo 30. června 1994, čímž byla ukončena více než dvě století dlouhá důlní těžba. Průmysl se přeskupil na

ocelovou výrobu s centrem v Nové huti, dnešním Liberty Ostrava. Ostrava ale zůstala kulturně svázaná s těžkým hornickým životem a tento fakt se promítal nejen do života místních obyvatel, ale také do jejich zvyklostí a jazyka.

Horníci byli ve snaze co nejvíce zefektivnit těžbu velmi izolovaní; zaměstnanci i s rodinami žili blízko dolů, takže nemuseli dlouze a složitě dojíždět. Ztráta, či opuštění práce proto znamenalo hledání nového domova mimo komunitu. Jazyk se proto vytvářel velmi lokálně, ale o to rychleji se šířil mezi rodinné příslušníky, konzervoval se a postupně budoval svůj jedinečný a často velmi hrubý ráz. Gramatické pozadí mluvčů dodávalo lašské nářečí, jelikož původní obyvatelé byli díky obchodu s Lachy v kontaktu nejvíce. Jelikož za Rakouska-Uherska většina výše postavených techniků pocházela z Německa, při předávání znalostí došlo také ke značnému rozšíření germanismů, které v mluvčích následně už zůstaly. Polské prvky se do jazyka dostaly přirozeně blízkostí zemí, a tedy četnou polskou menšinou, jejíž jazyk se promíchal s tím českým.

4.3 Ostravská městská mluva

Ostravská městská mluva má svůj původ v obecné laštině, která však postupem času a vlivem aspektů zmíněných v podkapitole 4.1 Městská mluva ztrácí periferní rysy. Naopak je obohacována o prvky z polštiny, němčiny a slovenštiny a také z obecné češtiny, která se do místního povědomí dostává jednak skrze masmédiu, ale také díky místním vzdělancům.

Zřetelným rysem je absence kvality vokálů a přízvuk na předposlední slabice, který byl původně typický pro západoslovanské jazyky, než došlo mezi 9. a 14. stoletím k rozrůznění (Knop, Pallas, Lamprecht, 1967). Výrazným prvkem je fonetické rozlišení *i* a *y*. Silně preferovaná progresivní asimilace znělosti vede až k vynechávání neznělého *h* na počátku slova, následuje-li *ř* (např. *řbitov*, *řbet*) či nahrazení spojky *s* znělým *z*. Došlo také k zúžení *e* v *i/y* (např. *mliko*), naopak neproběhla diftongizace *ú* na *ou* (např. *muka*, *kuřit*) (Davidová a kol., 1997)

Koncovky dativu, lokálu a instrumentálu všech rodů jsou zjednodušeny na *-am*, *-ach*, *-am(a)*, *-am(i)* a *-um* (např. *ružama*, *stromama*, *učitelam*, *mjestam*, *rybum*, *muzykantum*) a ke zjednodušení došlo také u deklinace sloves, a to ve prospěch tvarů *nesu* (např. *píšu*, *brblu*). Zájmena jsou často skloňovaná jako

adjektiva, a to včetně realizace – v tomto případě spíše nerealizace – délky (např. *bez toho dobrého, tymu dobrymu*). U sloves je dále hojně užíván v l-ových příčestích tvar tisknul (např. *začnul, zdrhnul*) (Skulina, 1979). Setkáme se také se záporným genitivem (např. *neni kobzolu, neni ho doma*) (Frolová, 2010), naopak absentuje trpný rod či vokativ, který je nahrazován nominativem. Předložková vazba *k/ke* je nahrazena prepozicí *do* (např. *idu do doktora*) a *kvůli* je vázáno s genitivem, nikoli dativem (např. *kvůli hudby, kvůli psa*). Došlo ke kompletní ztrátě vnímání rozdílného významu příslovčí *sem* a *tady* a *kde* a *kam* (např. *pot' tu, kde ideš*) (Bogoczová, 2012).

Velká část lexika je přejata ze slovenštiny, polštiny a němčiny a je silně ovlivněna bývalým hutnicko-hornickým zaměřením oblasti, a to primárně v oblasti slangu a četnosti užívání expresivních vulgárních vyjádření. Vulgarismus je však díky uzavření dolů, které byly hlavním zdrojem „drsné ostravské mluvy“, postupně na ústupu (Záruba, 2007). Výrazným znakem, který se stal dokonce součástí image Ostravy, je nahrazení spisovného *protože* kratším a výraznějším *bo*.

5 Dotazníková metoda

Dotazník i tři náhodné ukázky odpovědí respondentů je možné nalézt v přílohách 1–4.

5.1 Výběr metody dotazování

Při výběru metody dotazování jsem hledala takovou, která by mi umožnila zkoumat, jak respondenti vnímají jazykové prvky, bez toho, aby měli jakýmkoli způsobem pocit, že jsou některé výsledky žádané, či naopak nechtěné.

Vzhledem k tomu, že cílem bylo zjistit, jak mladí lidé jazyk vnímají a druhotně také používají, byla má první myšlenka vést s dotazovanými rozhovor na nahodilé téma a následně zkoumat jejich jazyk. Tato metoda by však byla časově velmi náročná, je více než pravděpodobné, že by se respondenti otevřeně bez zábran rozmluvili pouze v případě, že by mě znali, což by značně omezovalo sociální skupiny, které bych mohla oslovit, a tím by se snižoval také celkový počet respondentů. V případě osob, které by mě neznaly, jsem vnímala silné riziko, že by docházelo k autostylizaci a mluva by tak nebyla spontánní, čímž by došlo ke zkreslení výsledků.

Chtěla jsem tedy alespoň využít nahrávky spontánní mluvy, avšak i zde jsem se obávala, že by mohlo dojít ke zkreslení výsledků. Hrozilo by, že by se respondenti zaměřili na jiný aspekt jazyka, než jaký jsem zkoumala, a tudíž by se odpovědi rozmělnily a ztratily by svou relevanci. Například v případě, že někdo vnímá přízvuk na předposlední slabice jako přirozený, by se mohlo stát, že by ukázku, ve které mluvčí tento rys užívá, označil za přirozeně znějící, zatímco osoba, která tento přízvuk vnímá jako nepřirozený, by jednala opačně, čímž by byl rys, který jsem chtěla zkoumat doopravdy, zcela upozaděn.

Na základě těchto argumentů jsem se tedy rozhodla pro tvorbu dotazníku čistě za využití psaného textu, čímž jsem získala kontrolu nad tím, na jaký rys se dotazování zaměří, a tedy že budou porovnávat ten, který je pro mé zkoumání důležitý. Zároveň jsem zvolila určování přirozenosti na škále 1–7, a to na základě studie, kterou jsem měla možnost vytvořit při studijním pobytu na německé Universität Potsdam pod vedením Niny Adam v rámci semináře Syntax des Tschechischen.

Tento typ tvorby otázek totiž neevokuje existenci správné a špatné odpovědi, stejně tak se neptá na přímý názor, vyžaduje se pouze rychlá odpověď bez přemýšlení, a tak nedochází k racionálnímu zkoumání věty a podvědomé autostylizaci a snaze užívat prvky spisovného jazyka z důvodu hyperkorektnosti, která byla zmíněna v kapitole 3.1 Získávání a zbavování se dialektu.

Sedmičlenná škála byla vybrána z důvodu dobré zkušenosti při výzkumu pod vedením Niny Adam a také jelikož je dostatečně široká na to, aby umožnila rozvrstvení odpovědí do *nepřirozené* (1–2), *spíše nepřirozené* (3), *neutrální* (4), *spíše přirozené* (5) a *přirozené* (6–7). Tato škála by se dala vytvořit také pětibodově, avšak sedmibodová škála dává respondentovi psychologický prostor pro jemné nuance při odpovídání.

5.2 Výběr otázek

Dotazník obsahuje celkem devatenáct otázek, přičemž prvních pět se týká sociogeografického průzkumu a zbývajících čtrnáct samotného dotazníkového šetření.

Jelikož jsem v tomto případě nepovažovala za důležité ptát se na pohlaví a vzhledem k věkové skupině automaticky vyplynulo také nejvyšší dosažené vzdělání, pokládala jsem pouze otázku týkající se věku, která měla za cíl eliminovat případné starší, či mladší respondenty. Následují čtyři otázky, tedy zda jsou jejich rodiče a prarodiče z Ostravy, jak dlouho a zda žijí respondenti v Ostravě a s jakou sortou lidí jsou v kontaktu nejčastěji.

Právě tyto čtyři otázky jsem zvolila z toho důvodu, že považuji za důležité, jakým jazykem hovoří v domácím prostředí, což se odvíjí od původu rodičů i prarodičů. Stejně tak pro mě byla směrodatná otázka, s kým komunikují nejčastěji, jelikož tato sekce pokrývá veškeré sociální vazby mimo rodinné prostředí a dotváří jazykový obraz respondenta. Dotaz, zda respondenti žijí v Ostravě, jsem považovala za důležitý z důvodu informace, jestli všichni spadají katastrálně pod obec Ostrava. Vzhledem k tomu, že je možné, že dotazovaní žijí v blízkém okolí Ostravy a veškerý jejich život probíhá v Ostravě, pro mne bylo dále klíčové, jaké jsou rodinné vazby k Ostravě. V případě, že respondenti uvedli, že nepochází z Ostravy, původem není Ostravan ani jeden z jejich rodičů a z Ostravy pochází jeden a méně z prarodičů, vyškrtla jsem je

z dotazníkového šetření. Hrozilo by totiž, že negativně ovlivní výslednou relevantnost výzkumu.

Zbývajících čtrnáct otázek se týká samotného dotazníkového šetření a můžeme je rozdělit do tří zkoumaných skupin: vazba *kvůli* + genitiv namísto spisovné vazby s dativem, ignorace vokativu ve prospěch nominativu a nerozlišování významu mezi *sem* a *tady* a *kde* a *kam*. Důvodem výběru těchto jazykových rysů je jejich systematické zapojení do tvorby výpovědi. Zatímco fonetické či lexikální prvky jsou jednodušeji potlačitelné, slovtvorba, vnímání významu slov i jejich pádové vazby jsou v jazyce mluvčích více zakořeněné. Vzhledem k omezenosti rozsahu práce jsem byla nucena vybrat pouze několik prvků, na základě kterých budu vnímání jazyka zkoumat, a proto jsem zvolila právě tyto. Jsem si vědoma toho, že pro kompletní a celospolečensky aplikovatelnou analýzu by bylo nutné zvolit rysů více, včetně lexikálních a fonetických vrstev, nicméně tento prostor ponechávám pro další výzkum.

5.3 Výběr respondentů

Výzkumu se zúčastnilo celkem 123 osob, a to z různých sociálních skupin a kruhů, přičemž 13 z nich bylo vyloučeno na základě výše zmíněné nedostatečné vazby na Ostravu. Výzkum se tedy zakládá na 110 odpovědích.

Dotazník byl distribuován na Gymnáziu Ostrava-Hrabůvka, příspěvková organizace, a to v minimálně čtyřech ročnících nižšího, vyššího i čtyřletého gymnázia v hodinách českého jazyka, díky čemuž jsem měla možnost získat velké množství odpovědí. Dále byl sdílen na sociální síti Instagram a Facebook a skrze T. J. Sokol Nová Bělá, čímž byla zajištěna různorodost respondentů. Odpovědi pocházejících z gymnázia je 89, zbylých 34 respondentů odpovědělo skrze sociální síť a T. J. Sokol.

Gymnázium v Ostravě-Hrabůvce bylo vybráno z důvodu mého napojení na školu jakožto bývalého studenta, dotazníky byly také distribuovány ve spolupráci s mými bývalými kantory. T. J. Sokol byl osloven z obdobných důvodů, navíc se jedná o organizaci, která se snaží zachovávat vazby na region a která podporuje tradice. Sociální síť Instagram a Facebook byly zvoleny z důvodu masovosti a jednoduchého sdílení dalším potenciálním respondentům, čímž bylo zabráněno odpovědím pouze z jednoho sociálního okruhu střední až

vyšší společenské třídy, která by hrozila v případě práce s gymnazijními studenty nebo Sokoly z okolí Nové Bělé, která je považována za jednu z prestižnějších oblastí Ostravy vzhledem ke svému strategickému umístění.

Sběr odpovědí probíhal výhradně zprostředkovaně skrze sdílený online dotazník vytvořený za pomoci Google formulářů.

6 Očekávání

Cílem tohoto dotazníkového šetření je zjistit, zda dnešní mladá generace stále vnímá ostravskou městskou mluvu jako přirozenou a jestli a jak je tento fakt ovlivněn sociálními vazbami.

V dnešní globalizované době, ve které jsou smazávány hranice nejen obcí a regionů, ale také států a kontinentů, dochází k nivelizaci nářečí a jejich postupnému úpadku a přerodu ve větší a regionálně rozšířenější interdialekty. Zároveň však internet zpřístupnil a značně usnadnil komunikaci napříč různými jazykovými varietami českého národního jazyka. Je tedy možné žít v Ostravě, pocházet z Brna, ale téměř výhradně ve svém volném čase komunikovat s obyvateli Prahy. V takovémto případě by došlo k míšení tří různých dialektických skupin a velice jistě by převládla jedna z nich.

Mou snahou je zjistit, zda k výše popsanému jevu dochází, či nikoli a zda dnešní mladá generace ve věku 14–17 let vnímá prvky ostravské městské mluvy jako přirozené, nebo nepřirozené.

Mým předpokladem je, že lidé, jejichž rodiny pochází z Ostravy a již komunikují primárně s lidmi v Ostravě, budou vnímat předkládané jevy jako přirozenější, zatímco v případě osob s méně pevnými vazbami na Ostravu bude přijetí prvků problematictější. Očekávám, že předložková vazba *kvůli čeho* bude vnímána méně problematicky než využívání nominativu namísto vokativu. Myslím si také, že nejméně problematizovaným jevem bude záměna *sem* a *tady* a *kde* a *kam*.

Všeobecně však očekávám, že budou zkoumané prvky ostravské městské mluvy stále vnímány pozitivně, na základě čehož bude možné říct, že dnešní mladá generace ostravskou městskou mluvu stále užívá.

7 Vyhodnocení dotazníků

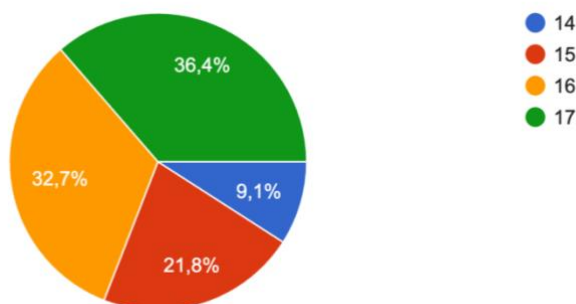
7.1 Sociogeografická část

Sociogeografická část dotazníku obsahuje pět otázek zaměřených na věk respondentů, původ jejich rodičů a prarodičů, jakou část života žijí v Ostravě oni sami a jaké jsou jejich primární sociální kontakty.

Otázky byly zvoleny s ohledem na snahu zjistit jazykové zázemí respondentů, a to jak z prostředí domácího, tak i volnočasového. Na základě kombinace odpovědí na otázky rodinného zázemí a současného bydliště byli ze šetření vyloučeni ti respondenti, kteří v Ostravě sami nežijí, jejich rodiče z Ostravy nepochází a nepochází z ní ani prarodiče.

Věk

Nejméně zastoupenou skupinou jsou čtrnáctiletí, kteří představují pouze 9,1 % ze vzorku (10 osob). Skupina patnáctiletých je zastoupena z 21,8 % (15 osob), věk šestnáct let pak uvádí 32,7 % (16 osob). Nejpočetnější skupinou jsou sedmnáctiletí, přesněji se jedná o 36,4 % (40 osob). Průměrný věk respondentů

činí 16 let.

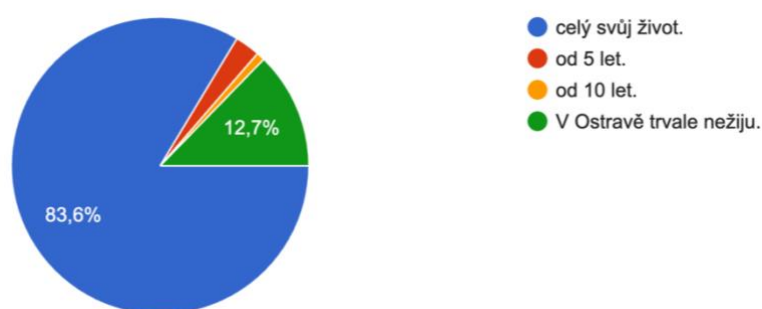
Graf č. 1: Věk

Délka života v Ostravě

Na základě této otázky lze částečně odvodit, jakou zkušenost mají respondenti s ostravskou městskou mluvou. Respondenti, kteří žijí v Ostravě od narození, pravděpodobně přišli do kontaktu s městskou mluvou během svého vývoje nejen v domácím prostředí a okruhu přátel, ale také ve školním prostředí, ačkoliv zde se následně naučili jazykové variety odlišovat. Zároveň však nutně neznamená,

že pokud respondent žije mimo Ostravu, jeho kulturně-společenský život se ve městě neodehrává, může pocházet z některé z okolních vesnic v dojezdové vzdálenosti. Otázku proto na základě těchto důvodů považuji pouze za doplňující, jelikož vypovídající informace plynou z toho, s kým jsou dotazovaní v kontaktu nejčastěji a jaké je jejich rodinné zázemí.

Převážná většina respondentů žije v Ostravě celý svůj život, jedná se o 92 osob, tedy o 83,6 % všech dotazovaných. Respondenti, kteří uvedli, že žijí v Ostravě od pěti let, jsou tři (2,7 %), od věku deseti let zde žije pouze jedna osoba (0,9 %) a zbývající část, tedy 14 dotazovaných (12,7 %) v Ostravě trvale nežijí.

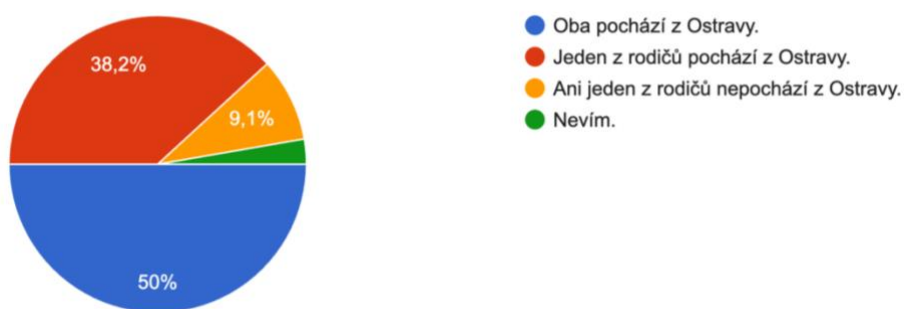
nežijí.

Graf č. 2: Délka života v Ostravě

Rodiče

Jelikož jsou rodiče významným aspektem při osvojování dialektu, považuji tuto otázku za jednu z klíčových co se vnímání přirozenosti jazykových rysů spjatých s nářečím týká. V průběhu dotazníku budu zkoumat také fakt, zda existuje korelace mezi tím, zda rodiče jsou, nebo nejsou z Ostravy, a tím, jak přirozeně jazykové rysy vnímají respondenti.

Přesně polovina respondentů uvedla, že jsou oba rodiče původem Ostravané, dalších 38,2 % (42 osob), že z Ostravy pochází jeden z jejich rodičů. Že ani jeden z rodičů nepochází z Ostravy, uvedlo 10 dotazovaných (9,1 %) a zbylí 3 respondenti (2,7 %) uvedli, že původ svých rodičů neznají.

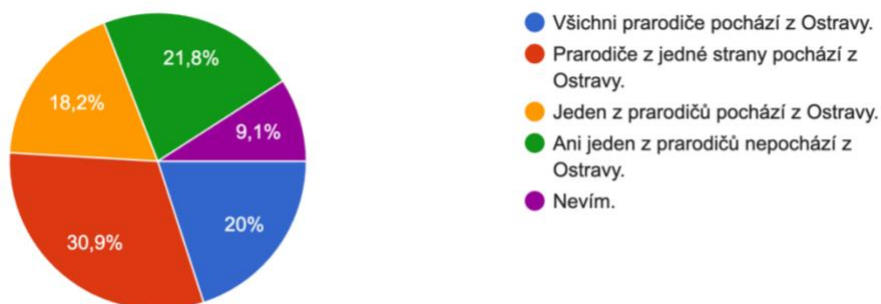
Graf č. 3: Původ rodičů

Prarodiče

Stejně jako rodiče, i prarodiče ovlivňují jazykový vývoj dítěte, nicméně pokud nežijí ve stejné domácnosti, jejich vliv na jazyk respondentů není tak silný jako v případě rodičů. Podstatným faktem ale je, že starší generace mnohem častěji užívá i okrajové jevy dialektů, není tak silně ovlivněna jejich nivelizací a přechodem k interdialektům. Může se tedy stát, že ačkoliv respondenti v dětství s prarodiči nebyli v kontaktu v takové míře jako s rodiči, dialektické prvky převzali právě od prarodičů.

Respondentů, kteří uvedli, že všichni jejich prarodiče pochází z Ostravy, je 22, tedy 20 %, dalších 34 osob (30,9 %) napsalo, že z Ostravy pochází prarodiče z jedné strany. Že je z Ostravy jeden z prarodičů, uvedlo 20 dotazovaných (18,2 %) a 24 respondentů potvrdilo, že z Ostravy není ani jeden z prarodičů. Zbývajících 10 osob (9,1 %) původ prarodičů neznalo.

I s ohledem na tuto otázku budu srovnávat výsledná zjištění v lingvistické části.

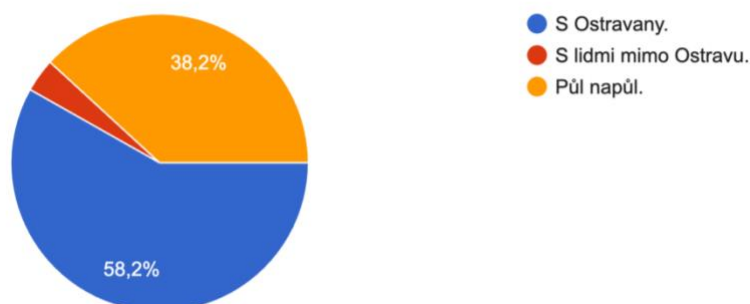
Graf č. 4: Původ prarodičů

Primární kontakty

Mimo rodinné prostředí a její vazby na Ostravu pro mne bylo důležité zjistit, s jakými lidmi jsou dotazovaní v kontaktu primárně. Odpověď na tuto otázku totiž ukáže, jak důležité je, s kým jsou lidé v kontaktu momentálně a zda tento fakt ovlivňuje vnímání jazykových rysů specifických pro určitý region.

Odpověď, že komunikují převážně s osobami žijícími mimo Ostravu, zvolily bohužel pouze 4 osoby (3,6 %), proto nebude možné opřít se plně o rozdíl mezi lidmi, kteří komunikují převážně s Ostravany, a těmi, kteří jsou v kontaktu s osobami mimo Ostravu. Rozdíl však bude možné pozorovat mezi těmi, kteří mají své sociální vazby rozvrstvené napůl mezi Ostravu a napůl mimo ni. Tuto možnost si vybralo 42 respondentů, což činí 38,2 %. Nejpočetnější skupinou byli lidé, kteří mají vazby primárně na Ostravu, bylo jich přesně 64 (58,2 %).

Při dalším zkoumání budu porovnávat, jak tato odpověď ovlivňuje výsledky a zda kontakty mimo město způsobují zhoršení vnímání jazykových rysů, či nikoli.

Graf č. 5: Primární kontakt

Průměrný respondent

Na základě těchto zjištění lze říci, že průměrným respondentem je osoba ve věku 16 let, která žije v Ostravě celý svůj život. Vazby na Ostravu má velmi pevné – z tohoto města pochází oba rodiče, stejně jako prarodiče z jedné strany a ve volném čase je v kontaktu primárně s dalšími Ostravany.

Na základě tohoto zjištění očekávám, že bude celkové vnímání jazykových rysů pozitivní, jelikož vazby na Ostravu, a tedy i na ostravskou městskou mluvu, jsou silné, a to jak v domácím prostředí, tak také v rámci sociální bubliny a v místní komunitě.

Zajímavé pak bude podívat se, jak se liší výsledky respondentů, kteří sice pocházejí z Ostravy, avšak jejich rodiče ani prarodiče ne, s těmi dotazovanými, kteří uvedli, že jsou všechny tři generace plně ostravské.

7.2 Lingvistická část

Tato část dotazníku se týká tří rozdílných jazykových jevů, které jsou spojeny s ostravskou městskou mluvou. Vazba *kvůli* + genitiv byla obsažena ve čtyřech různých větách, ignorace vokativu ve prospěch nominativu byla využita šestkrát, a to z důvodu rozdělení na oslovování mužů a žen, každé po třech příkladech. Posledním jevem pak byla absence rozlišování významu mezi *sem* a *tady* a *kde* a *kam*, přičemž i v tomto případě bylo využito čtyř příkladů. Respondenti měli za úkol určit, jak přirozeně jim věta s daným jevem zní, a to na škále 1 (nepřirozené) až 7 (velmi přirozené).

Škálu jsem pro vyhodnocování výsledků rozložila na pět úrovní přirozenosti: *nepřirozené* (1–2), *spíše nepřirozené* (3), *neutrální* (4), *spíše přirozené* (5) a *přirozené* (6–7). Zaokrouhlování hodnot probíhá standardním matematickým způsobem stejně jako tomu bylo v případě mého výzkumu prováděného v Německu pod vedením Niny Adam.

7.2.1 Vazba *kvůli čeho*

Průměrná hodnota vět s využitím vazby *kvůli čeho* je 5,13. Při směrodatné odchylce 1,88 se hodnoty pohybovaly mezi 3,26 a 7. V případě, že vezmeme v potaz pouze výsledky v tomto rozsahu, nedojde k žádné změně průměrného hodnocení. Výsledek můžeme považovat dle výše stanovených parametrů za spíše přirozený.

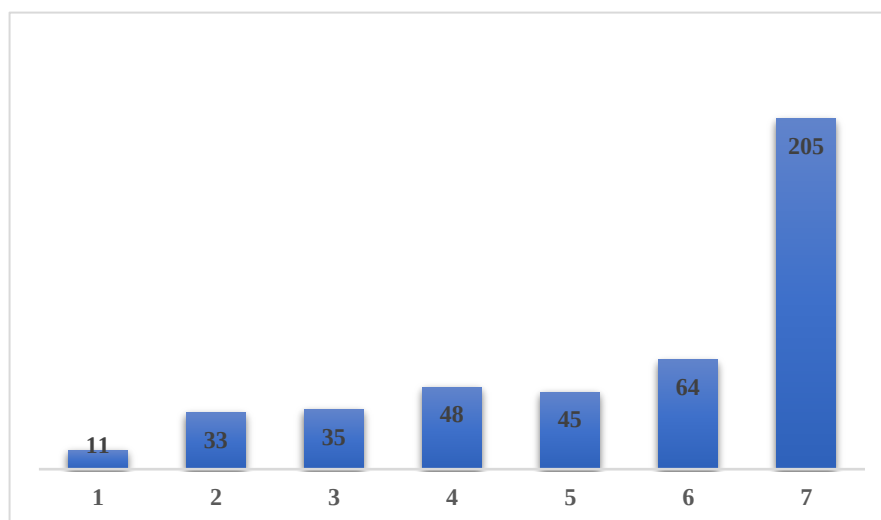
Průměrné výsledky jednotlivých vět přikládám zde.

1. *Mám zkaženou náladu kvůli toho protivy.* Průměrné hodnocení 4,72.
2. *Kvůli té hudby tě vůbec neslyším.* Průměrné hodnocení 5,71.
3. *Kvůli psa aby se člověk zbláznil!* Průměrné hodnocení 4,59.
4. *Nemám peníze kvůli toho nového počítače.* Průměrné hodnocení 5,51.

Jak lze vidět, druhá a čtvrtá věta byly lépe hodnocené. V případě čtvrté věty se mohlo jednat o to, že je objekt rozvinutější, proto se respondenti mohli soustředit spíše na atributy a jejich postavení než na samotný jazykový jev, což ale pouze podporuje fakt, že jej vnímají jako přirozený. V případě věty druhé se mi nepodařilo najít dostatečně uspokojivý argument, proč byl právě tento příklad hodnocen lépe. Odpověď by mohl poskytnout další zevrubnější výzkum.

Snažila jsem se dále zjistit, jestli dojde k výraznější změně hodnot v případě, že vyčleníme respondenty podle toho, odkud pochází jejich rodina, případně s kým jsou v kontaktu nejčastěji, ale nepodařilo se dohledat významnější korelaci mezi pevnějšími rodinnými vazbami na Ostravu či kontaktem primárně s Ostravany a výsledným vnímáním přirozenosti tohoto rysu. Vypadá to tedy, že ať už respondent pochází z čistě „ostravské rodiny“, či je naopak v domácnosti jedinou generací narozenou v Ostravě, vnímání vazby *kvůli čeho* zůstává stále stejné, a to jako spíše přirozené.

Ačkoli jsem očekávala vyšší hodnocení pohybující se blíže hodnotě 6, považuji tento výsledek za dobrý, jelikož dokazuje, že je rys vnímaný stále za přirozený. Tento fakt dokazuje také to, že významně převažovala hodnota 7, tedy nejvíce přirozený, oproti hodnotě 1. Zatímco hodnota 7 byla v rámci všech čtyřech vět zvolena celkem 113krát, možnost 1 se objevila pouze 21krát.

Graf č. 6: Vnímání rysu *kvůli čeho*

7.2.2 Absence vokativu

Z důvodu velmi rozdílných výsledků při využití nominativu namísto vokativu u feminin a maskulin jsem se rozhodla tuto podkapitolu rozdělit a hodnotit je jako samostatné. Pokud bychom se však chtěli podívat na celkové vnímání tohoto rysu, výslednou hodnotou by bylo 3,87, což spadá pod neutrální. Vzhledem k významným rozdílům ve vnímání je však pro správnou interpretaci nutné jevy rozdělit.

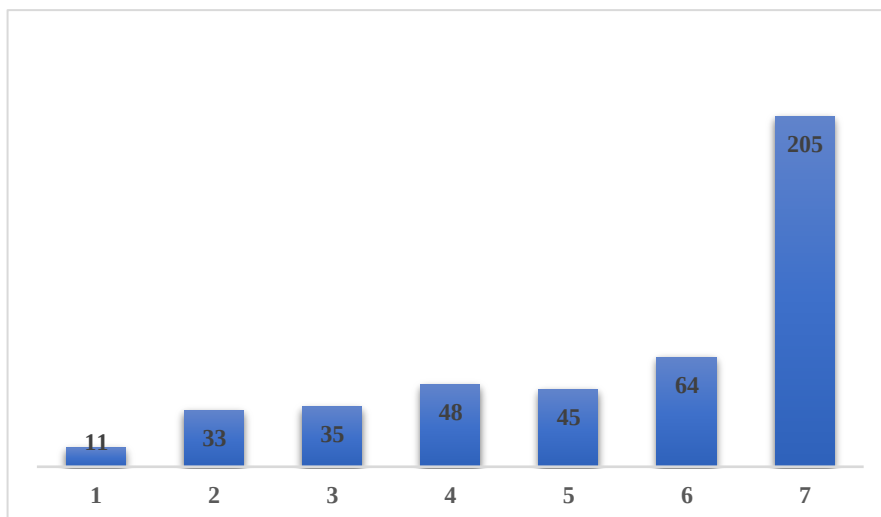
Maskulina

V případě této kategorie bylo průměrné hodnocení 4,25 se směrodatnou odchylkou 1,95. Směrodatné hodnoty se tedy pohybovaly mezi 2,29 a 6,20 a ani v tomto případě odstranění položek nacházejících se mimo tuto škálu nedošlo k výraznému ovlivnění průměru. Můžeme tedy říct, že jev je vnímán neutrálně.

Průměrné vnímání jednotlivých vět se od sebe lišilo maximálně o půl procentního bodu. Věty a jejich hodnocení si lze prohlédnout níže.

1. *Hej, Vašek, ahoj!* Průměrné hodnocení 4,07.
2. *Pepa, pojd' jim to říct sám!* Průměrné hodnocení 4,18.
3. *Hej, Karel, pojd' se přidat.* Průměrné hodnocení 4,48.

K posunu došlo také v absolutních hodnotách, a to ve prospěch neutrálního vnímání. Zatímco možnost 1 byla zvolena 38krát, možnost 7 si respondenti vybrali 43krát, což ukazuje, že i kdybychom hodnotili pouze na základě

okrajových hodnot, došli bychom ke stejné odpovědi – tedy že jev je vnímáný neutrálně a budí stejné pocity oběma směry.

Graf č. 7: Vnímání absence vokativu ve prospěch nominativu u maskulin

Feminina

Oproti vnímání maskulin došlo k výraznému poklesu. Zatímco maskulina bylo možné označit za neutrálně vnímané, v případě feminin byl průměr 3,49, což je řadí mezi spíše nepřírozené a neutrálně vnímané.

Pro úplnost přikládám jednotlivé hodnocené věty, na základě kterých budu dále probírat změny, které nastaly oproti maskulinům.

1. *Já jim to říkal od začátku, vid', Anička.* Průměrné hodnocení 2,28.
2. *Tak se přece nezlob, Magda.* Průměrné hodnocení 3,11.
3. *Barbora, nástup!* Průměrné hodnocení 4,44.

Jak lze vidět, hodnocení jednotlivých vět se liší také od sebe navzájem, proto je nutné rozebrat, v čem se jednotlivé věty odchylují, a tak interpretovat rozdílné výsledky u feminin a maskulin. V případě třetí věty, která získala podobné průměrné hodnocení jako v případě kombinace jazykového rysu s maskulinem, lze vidět, že je strukturou také nejpodobnější. Jedná se totiž o výkřik, kterým se mluvčí snaží získat pozornost komunikačního partnera, nikoli oslovení ve snaze pozornost udržet. Tento fakt mě donutil přemýšlet, zda je tedy problém systematicky v oslovování žen, nebo pouze v užití tohoto jevu.

V případě, že bychom se přiklonili k tomu, že rozdíl vznikl užitím rozdílného rodu, můžeme tak říct, že v případě feminin se jedná o jev vnímáný spíše nepřírozeně, nebo neutrálně. Může tomu tak být z toho důvodu, že jev, stejně jako mnoho dalších, pochází původně z hornického prostředí, kde bylo přirozené tykání; vykání mohlo být vnímáno až urážlivě. A právě hornická profese byla čistě mužská, proto mohlo dojít u ukotvení jevu primárně u slovování mužů a v případě oslovování žen se jev plně neujal.

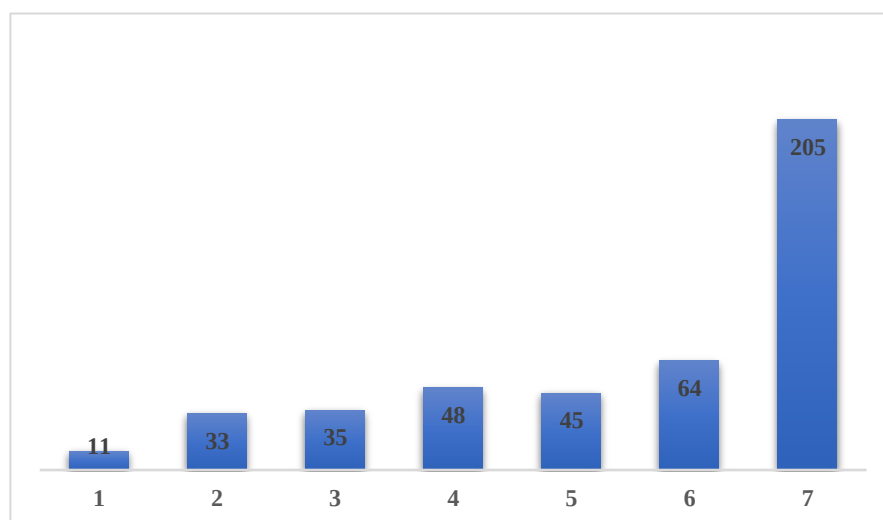
Pokud bychom se však přiklonili druhé tezi, tedy že rozdílné vnímání je způsobeno účelem oslovení, zjistili bychom, že oslovení za účelem získání

pozornosti je vnímáno neutrálně (4,34), zatímco oslovení za účelem udržení pozornosti je vnímáno spíše nepřirozeně, výsledné hodnocení je totiž 3,02.

Druhou tezi potvrzují také absolutní hodnoty. Zatímco hodnotu 1 zvolili respondenti 69krát, hodnocení 7 bylo uděleno 44krát, z toho však 26krát v případě třetí věty, což napovídá, jak rozdílné bylo její vnímání oproti předchozím dvěma. Na základě zmíněných argumentů se přikláním k variantě, že problematický je účel oslovení, nikoliv rod komunikačního partnera, avšak jistotu může přinést pouze zevrubnější výzkum.

Očekávala jsem odlišný výsledek, a to horší. Z osobní zkušenosti se mezi mladými lidmi s oslovováním nominativem namísto vokativu setkávám zřídka, proto jsem očekávala, že bude jev vnímán spíše nepřirozeně, nikoli neutrálně. Zároveň mě však překvapilo, že by vnímání rysu mohl ovlivnit jeho účel. Dá se tedy říci, že výsledky jsou pozitivnější, než byl můj předpoklad.

Ani v tomto případě se neukázalo, že jakýmkoliv významným způsobem výsledky ovlivňovalo, odkud pochází rodiče či prarodiče dotazovaných, či s jakým druhem osob jsou respondenti v kontaktu nejvíce.

Graf č. 8: Vnímání absence vokativu ve prospěch nominativu u feminin

7.2.3 Záměna *sem* – *tady*, *kde* – *kam*

Poslední ze zkoumaných jevů získal nejlepší hodnocení co do vnímání přirozenosti. Výsledná průměrná hodnota 5,49 poukazuje na to, že je jazykový rys vnímán jako spíše přirozený až přirozený. Při využití směrodatné odchylky 1,80 došlo ke zpřesnění výseku relevantních odpovědí na hodnoty mezi 3,69 a

7; při vyřazení hodnot, které neodpovídaly tomuto rozpětí, však nedošlo ke změně průměru. Přikládám také všechny testované věty pro možný detailnější rozbor.

1. *Kde jdeš?* Průměrné hodnocení 4,49.
2. *Kde to mám položit?* Průměrné hodnocení 5,79.
3. *Polož mi to tady.* Průměrné hodnocení 6,25.
4. *Okamžitě pojd' tady!* Průměrné hodnocení 5,44.

Zatímco druhá a čtvrtá věta dostaly velmi podobné hodnocení, první věta byla hodnocena jako méně přirozená, zatímco třetí získala hodnocení výrazně lepší. Pokusím se vysvětlit výsledky třetí věty, která získala oproti ostatním výrazně vyšší hodnocení, a zároveň se jedná o nejpřirozeněji vnímanou větu z celého dotazníkového šetření. Je přitom překvapivé, že přímý dotaz, na který věta navazuje, získal hodnocení o půl bodu nižší, což ztěžuje možnou interpretaci výsledku. Domnívám se však, že v tomto případě je nadprůměrně dobrý výsledek způsoben primárně četností užívání této věty, jelikož se používá v mnoha kontextem téměř na denní bázi. Mohlo tedy dojít k tak silnému návyku, že momentálně zní věta velmi přirozeně. Co pro mne však bylo ještě překvapivější, je výrazně nižší výsledek první věty. Ačkoli se může jednat o chybný úsudek, vysvětlením může být přirozená odpověď, která by v případě takto konstruované otázky byla pravděpodobněji například „k doktorovi“, ovšem otázka „Kam jdeš?“ umožňuje odpověď „do doktora“. Užívání prepozice *do* je dalším typickým jevem ostravské městské mluvy, takže právě toto může vysvětlovat zhoršený výsledek. Zároveň však mohlo dojít jen k přiblížení se ke spisovné češtině. Bez další zkoumání není možné tuto nuanci jednoznačně vysvětlit.

Výsledky dotazování ukazují, že rys je vnímaný jako spíše přirozený až přirozený, což jasně potvrzují také dílčí hodnoty. Hodnota 1 byla zvolena celkem desetkrát, z toho devětkrát v případě první věty a jedenkrát u věty čtvrté, zbývající dva příklady nejnížší možné hodnocení nezískaly ani jednou. Naproti tomu hodnota 7 naprosto jasně převažovala všechny ostatní – tuto možnost respondenti zvolili přesně 197krát, což je nejvíce takto dobrého hodnocení v rámci celého dotazníkového šetření. Tento fakt tedy potvrzuje můj

předpoklad, že rys bude vnímán jako nejméně problematický ze všech představených.

Přestože jsem očekávala, že bude tento jazykový rys vnímán pozitivně, překvapila mě míra, jak přirozeně ve skutečnosti dotazovaným zněl. Momentálně se nejedná pouze o to, jaké je průměrné hodnocení, ale také fakt, jak málokrát byla zvolena hodnota 1 oproti hodnotě 7, a obzvlášť pak to, že některé věty nezískaly ani jedno hodnocení 1, což jasně dokazuje, že se ze všech zkoumaných jevů jedná o ten nejpřirozeněji vnímáný a do jazyka mladé generace ostravské městské mluvy nejlépe zakotvený.

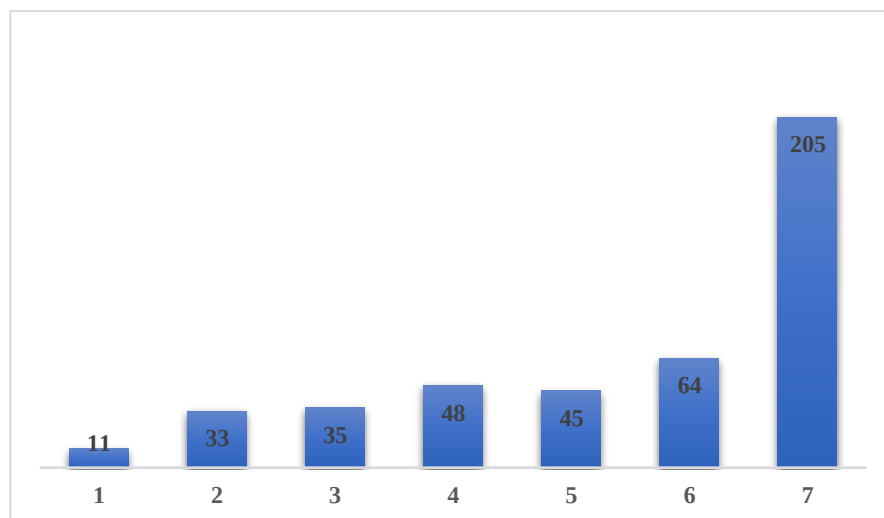
Ani v tomto případě nedošlo k výrazným odchylkám mezi respondenty s rozdílným sociálním zázemím či s mimoostravskými kontakty.

7.2.4 Komplexní hodnocení

Pro úplnost tohoto dotazníkového šetření jsem spočítala také celkový průměr veškerých výsledků, výsledná hodnota je 4,69 se směrodatnou odchylkou 2,0. Po odstranění hodnot, které nespádaly do výšece 2,69 až 6,69 došlo pouze k zanedbatelnému posunu průměru. Lze tedy říci, že celkově získaly všechny rysy po zaokrouhlení hodnocení 5, což znamená, že byly vnímány spíše přirozeně.

Ani po detailním rozboru a hledání různých spojníc mezi zázemím respondentů a jejich vnímání přirozenosti jevů nedošlo k výraznému odchýlení od průměrných výsledků. Má hypotéza, že budou osoby pocházející z Ostravy

komunikující primárně s lidmi z Ostravy vnímat rysy jako přirozenější, tedy nebyla prokázána.

Graf č. 9: Vnímání záměny sem – tady a kde – kam

8 Diskuze

Cílem tohoto dotazníkového šetření bylo zjistit, zda dnešní mladá generace vnímá ostravskou městskou mluvu a zda je tento fakt ovlivněný sociální bublinou, ve které se pohybují, nebo jejich původem a místem bydliště.

Na základě šetření, které probíhalo na 123 respondentech, přičemž 13 z nich bylo z výzkumu pro nedostatečně pevné konexe na Ostravu vyloučeno, došlo jak k potvrzení mých předpokladů, tak k vyvrácení části z nich. Pro upřesnění bylo potvrzeno mé očekávání, že ačkoli je dnešní svět velmi globalizovaný a mladá generace je tímto faktem ovlivněna, stále nedošlo k nivelizaci ostravské městské mluvy do té míry, že by byla mladou generací ve věku 14–17 vnímána jako nepřirozená, naopak jsem dospěla k výsledku, že po shrnutí a zprůměrování všech získaných dat bylo dosaženo hodnocení 4,69, což po zaokrouhlení odpovídá výslednému vnímání jako spíše přirozené. Je tak zjednodušeně možné říct, že mladá generace ostravskou městskou mluvu stále vnímá jako přirozenou. Má očekávání byla dále potvrzena při určování pořadí, jak přirozeně budou jednotlivé jazykové rysy vnímány. Zatímco vnímání záměny *sem* a *tady* a *kde* a *kam* bylo dle výsledků nejméně problematizované, využívání nominativu namísto vokativu bylo hodnoceno nejkritičtěji. Obzvláště zajímavým se jeví výrazný rozdíl vnímání ve vztahu k účelu užití tohoto jevu. Předložková vazba *kvůli čeho* pak byla vnímána jako přirozenější než záměna nominativu za vokativ, avšak kritičtěji než smazání rozdílu mezi *sem* a *tady* a *kde* a *kam*. Můj předpoklad se však nepotvrdil v případě očekávaného rozdílu ve výsledcích na základě různých sociogeografických podnětů. Ani přes snahu objevit korelaci mezi rodinnými vazbami, délkou života v Ostravě nebo primárními kontakty jsem žádnou spojitost neobjevila.

Tématem stavu ostravské městské mluvy se zabývalo několik autorů, ale v průběhu zpracovávání dat jsem pracovala primárně se dvěma výzkumy, které byly mému zkoumání nejbližší. Prvním výzkumem, který bych ráda zmínila a který pracoval s aktivním i pasivním porozuměním, byla kvantitativní studie "Drsná jako havíř." Svérázné kouzlo ostravštiny od Lucie Weissové napsaná v roce 2017. I tato práce byla provedena formou psaného dotazníku, avšak obsahovala přes padesát otázek a necílila na žádnou specifickou věkovou skupinu. Šetření potvrdilo postupný přechod k prvkům spisovné češtiny a ústupu

okrajových rysů pocházejících převážně z hornické mluvy. Výzkum však ukázal, že skupinou, která nejvíce užívá laštinu, je věková kategorie mezi 15–30 lety, u této skupiny byl potvrzena také tendence užívat předložku *do* v dativu, což částečně potvrzuje i mé vlastní výsledky. Druhým výzkumem je bakalářská práce Báry Janákové z roku 2015, ve které se zabývala mluvou mladší generace obyvatel ve Frýdku-Místku. Autorka této studie pracovala s nahrávkami a zkoumala věkovou kategorii 16–20 let. Práce byla zaměřena na hláskové skupiny -mě-, které dále rozebírala z fonetického a morfologického hlediska. I v případě této práce došlo ke zjištění, že mluva mladé generace je stále regionálně zabarvena, i když dochází k postupné nivelizaci dialektu v interdialekt. Výzkum provedený mnou tak koresponduje s výsledky, které přinesly tyto dvě studie, ačkoli byly prováděny jiným způsobem a zaměřovaly se na jiné jazykové rysy.

Vzhledem k rychlým změnám, které momentálně probíhají, k rozšiřující se globalizaci, stále se zmenšujícím vnímání vzdáleností a vyšší míře infotainmentu je důležité sledovat, jakým způsobem se vyvíjí regionální mluva nejen u dospělých jedinců, ale obzvlášť mladších generací, které se narodily do doby, ve které jsou internet a s ním související sociální sítě, komunity i způsob vyhledávání informací něčím naprosto normálním a přirozeným. Dá se předpokládat, že vnímání světa této generace bude jiné než vnímání světa generací předchozích, což se ostatně již projevuje v ostatních sférách života jako ukončení stigmatizace mentálních problémů, požadavek na zvládnutí anglického jazyka v již velmi útlém věku nebo vnímání soukromí ve vztahu k sociálním sítím. Vzhledem k tomu, že svět kolem nás je ve velké míře formován slovy a tím, jak spolu komunikujeme a jaké k tomu užíváme kódy, je více než důležité věnovat pozornost také vývoji dialektů, jejich nivelizaci v interdialekty a postupnému rozšiřování obecné češtiny. Jelikož dialekty jsou součástí kulturního dědictví a důležitým dokladem o proběhlých jazykových změnách na daném území, měli bychom pozorovat jejich vývoj a vnímat změny, které se kolem nich odehrávají. Jedním ze způsobů pozorování a zkoumání jsou právě generační sondy – k těm se momentálně upírá pozornost také dialektologického oddělení Ústavu pro jazyk český, jenž momentálně sbírá data o stavu českých dialektů u věkové skupiny 10–19 let. Tyto sondy nám umožňují porovnávat

rozdílné věkové skupiny, ale zároveň napomáhají odhadovat budoucí vývoj této variety národního jazyka.

Tato práce přinesla určitý náhled na vnímání jazyka právě mladé generace, a to v oblastech, které jsou do jazykového systému nejzakotovenější, tedy do morfologické a syntaktické roviny. Výsledky ukazují, že i dnešní mladá generace ostravskou městskou mluvu aktivně užívá a vnímá ji jako přirozenou část mluvy. Šetření provedené v této práci tak staví základy následujícím výzkumům.

Výsledky bude dále možné zpřesnit otevřením dotazníku více respondentům, čímž dojde k rozšíření portfolia dotazovaných a mohou vyvstat nové okolnosti a spojitosti, které se při tomto objemu dat nepodařilo odhalit. Také zvýšení počtu testovaných vět by mohlo zaručit objektivnější výsledky, stejně jako zkombinování kvantitativního dotazníkového šetření s rozhovory s náhodnými respondenty, díky čemuž by bylo možné sledovat, zda daná osoba opravdu aktivně dané jevy užívá, nebo je pouze jako přirozené vnímá. Aspektem, který je potřeba v příštím výzkumu více kontrolovat, je účel, za jakým jsou jazykové rysy užívány, bylo by tak možné vyhnout se nepřesnosti a dvojí tezi jako v případě odlišných výsledků u užívání nominativu namísto vokativu, který nastal v případě tohoto výzkumu. Zkvalitnění dalšího výzkumu by tak prospělo více respondentů, ale také větší množství pečlivě vybraných vzorků. Zajímavé výsledky by mohlo přinést také dotazování na vnímání serióznosti dialektu a zda se jej dotazovaní snaží záměrně potlačovat, či nikoliv a zda mají pocit, že ostravskou městskou mluvu sami užívají.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala zkoumáním ostravské městské mluvy a vnímání její přirozenosti mladou generací ve věku 14–17 let. Cílem bylo zjistit, jak dnešní mladá generace vnímá ostravskou městskou mluvu a jestli, případně jakým způsobem, je tento fakt ovlivněný tím, odkud pochází, jaké jsou rodinné vazby na Ostravu a s kým primárně mimo rodinu komunikují.

Podkladem pro samotný výzkum byla teoretická část, ve které jsem popsala základní dialektické pojmy jako je národní jazyk skládající se ze spisovné a nespisovné variety, izoglosy, tedy linie na mapě, které od sebe oddělují jednotlivé jazykové jevy. V klíčových kapitolách jsem se věnovala dialektům – jejich nabývání a ztrátě a stručně jsem popsala hlavní znaky všech čtyř dialektických skupin, které se nachází na území České republiky. V poslední kapitole jsem popsala městskou mluvu a její specifika, shrnula jsem historii Ostravska a popsala rysy typické pro ostravskou městskou mluvu.

Na základě teoretické části jsem pak sestavila dotazník, jehož veškeré kroky, které sestavení předcházely, jsem popsala v páté kapitole. Samotný dotazník se skládal z devatenácti otázek, přičemž prvních pět mělo za cíl prozkoumat sociogeografickou situaci dotazovaných. Následujících 14 otázek se týkalo samotné lingvistické části a v ní vybraných jazykových rysů. Přesněji se jednalo o vazbu *kvůli čeho*, absenci vokativu ve prospěch nominativu a záměně *sem* a *tady* a *kde* a *kam*. Dotazovaní měli za úkol na sedmibodové škále určit, jak přirozeně jim zní věta, ve které byl užít vždy jeden z těchto rysů. Předpokládala jsem, že sociální vazby ovlivní vnímání jednotlivých rysů, avšak v rámci dotazníku se neobjevila žádná přímá korelace mezi pevností vazeb na Ostravu a vnímáním ostravské městské mluvy. Očekávání, že nejprůprirozeněji vnímaná bude záměna *sem* – *tady* a *kde* – *kam* se potvrdilo, stejně jako to, že za nejproblematictější jev bude označena absence vokativu. Překvapující byl výsledek, že je tento jev vnímán různě přirozeně pravděpodobně na základě účelu jeho užití, což si jistě zaslouží další detailnější zkoumání. Všeobecně se pak potvrdila můj hlavní předpoklad, že i přes postupné vytlačování dialogů z jazykového spektra mladí lidé ostravskou městskou mluvu stále vnímají za přirozenou, což dokazují také blízké výzkumy zabývající se podobnými tématy.

Ke zpřesnění výsledků může dále dopomoci zvýšení počtu respondentů, díky čemuž by odpovědi získaly na objektivnosti a je možné, že by se projevíly korelace, které se při tomto vzorku respondentů nepodařilo odhalit. Z důvodu rozsahu práce jsem se nevěnovala fonetické ani lexikální stránce ostravské městské mluvy, stejně tak jsem se nesnažila postihnout všechny morfosyntaktické rysy. Tyto oblasti by mohly odhalit nové informace a dále podpořit relevantnost výsledků dotazování.

Relevantnost a aktuálnost výzkumu vnímám v celospolečenských změnách, které momentálně probíhají po celém světě. Globalizace, rozšíření sociálních sítí a komunikace přes internet, přechod k infotainmentu, ale také přechod k nukleárním rodinám a stále rostoucí vliv individualismu jsou v přímé opozici vůči dialektu, který konzervuje staré varianty jazyka a je nositelem regionální kulturní tradice a pospolitosti. Dnešní mladá generace je také první generací vůbec, která se narodila do doby, ve které je naprosto běžné používat internet a sociální sítě, proto se dá očekávat, že budou její návyky oproti předcházejícím generacím odlišné. Je tedy důležité zkoumat, jakým způsobem se tento fakt odráží na jazyce, který má schopnost měnit lidem pohled na svět.

Resumé

The bachelor thesis focuses on the perception of the naturalness of Ostravian urban speech by the young generation aged 14–17. The aim was to find out whether today's young generation still actively uses Ostravian urban speech and whether, or in what way, this is influenced by where they come from, what their family ties to Ostrava are and with whom they primarily communicate outside the family.

The basis for the research was the theoretical part, in which the author described basic dialectal concepts such as the national language and isoglosses. In the key chapters, the author discusses dialects – their acquisition and loss, and briefly describes the main features of all four dialect groups. The last chapter was dedicated to urban speech and its specifics; the history of Ostrava was summarized and the features typical of Ostravian urban speech were described.

Based on the theoretical part, the author then constructed a questionnaire, all the steps that preceded its construction are described in Chapter 5. The questionnaire itself consisted of 19 questions, with the first five aiming to explore the sociogeographical situation of the respondents. The following 14 questions were about the substitution of *sem* – *tady* and *kde* – *kam*, the absence of the vocative in favour of the nominative and the phrase *kvůli čeho*. Respondents were asked to indicate on a seven-point scale how natural a sentence sounded to them in which one of these features was always used.

The results showed that the younger generation still perceived Ostravian urban speech as mostly natural. The most naturally perceived feature was the substitution *sem* – *tady* and *kde* – *kam*, while the most problematic feature was the absence of the vocative. The results also showed that there is no correlation between the strength of ties to Ostrava and the perception of Ostravian urban speech.

The relevance and timeliness of the research lies in the societal changes that are currently taking place around the world. The increasing influences of globalization and individualism are in direct opposition to the dialect, which preserves the old varieties of language and is the carrier of regional cultural tradition and unity. It is therefore important to explore how this is reflected in language, which has the power to change people's view of the world.

Zdroje

Tištěné zdroje

BALHAR, Jan. Syntaktická část dotazníku pro připravovaný Atlas českých nářečí. In *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 1963, volume 12, issue A11, s. 133–139. Dostupné také z:

<https://digilib.phil.muni.cz/flysystem/fedora/pdf/100080.pdf>

BALHAR, Jan a kol. *Český jazykový atlas 5*. Praha: Academia, 2005. ISBN: 80-200-1339-3. Dostupné z: <https://cja.ujc.cas.cz/CJA5/>

BLÁHA, Ondřej. *Funkční stratifikace češtiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 978-80-244-2377-7.

BOGOCZOVÁ, Irena. *Textová opora ke studiu mluveného českého jazyka a dialektologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2012. ISBN 978-80-7464-033-9.

ČECHOVÁ, Marie a kol. *Stylistika současné češtiny*. Praha: Institut sociálních vztahů, 1997. ISBN 80-85866-21-8

ČERMÁK, František a SGALL, Petr. Výzkum mluvené češtiny: jeho situace a potřeby. *Slovo a Slovesnost*. 1997, ročník 58, číslo 1, s. 15–25. Dostupné také z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3708>

DAVIDOVÁ, Dana. *Mluvená čeština na Moravě*. Ostrava: Tilia, 1997. ISBN 80-7042-478-8.

DRKOŠOVÁ, Sylvie. *Jazyková nerovnost a jazyková diskriminace v české společnosti: Ostrava vs. Praha*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Karlova univerzita v Praze. Vedoucí práce: Jan Chromý. Dostupné také z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/55425>

FROLOVÁ, Taťána. *Mluva Ostravska*. České Budějovice, 2010 [cit. 24. 11. 2023]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Bohumila Junková. Dostupné také z: <https://theses.cz/id/i0ye29/>

GORDON, Matthew a MILROY, Lesley. *Sociolingvistika: Metody a interpretace*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN: 978-80-246-2125-8

HAUSER, Přemysl. Obecné výklady o jazyce. In KOLÁŘOVÁ, Ivana a kol. *Český jazyk*. Praha: Grada, 2012, s. 11–13. ISBN: 978-80-247-3358-6. Dostupné také z:

https://obalky.kosmas.cz/ArticleFiles/191905/auto_preview1.pdf/FILE/cesky-jazyk-auto_preview1.pdf

HRONEK, Jiří a SGALL, Petr. O sblížování spisovné a obecné češtiny. *Naše řeč*. 1999, ročník 82, číslo 4, s. 184–192. Dostupné také z:

<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7529>

HUBÁČEK, Jaroslav. Slang. In KARLÍK, Petr a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 405. ISBN 80-7106-484-8.

HUBÁČEK, Jaroslav. K aktuálnosti zkoumání sociolektů, zejména slangu. In Klimeš, Lumír. *Sborník přednášek z 5. konference o slangu a argotu v Plzni 7.–9. února 1995*, Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU v Plzni, 1995, s. 18–22.

CHLOUPEK, Jan. *Aspekty dialektu*. Brno: Universita J.E. Purkyně, 1971. Dostupné také z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103543>

CHLOUPEK, Jan. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1986.

JANÁKOVÁ, Bára. *Mluva mladší generace obyvatel ve Frýdku-Místku*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Jan Chromý. Dostupné také z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/76437>

JIRÁSKOVÁ, Tereza. *Vodácký slang*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Ladislav Janovec. Dostupné také z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/56258>

KARLÍK, Petr. Obecná čeština. In KARLÍK, Petr a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 183. ISBN 80-7106-484-8.

KLOFEROVÁ, Stanislava. Areálová lingvistika: Svazky izoglos ve službách etymologie. In JANYŠKOVÁ, Ilona a KARLÍKOVÁ, Helena. *Studia etymologica Brunensia 3. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Etymologické symposion Brno 2005*. Praha: Lidové noviny, 2006, s. 143–148.

KNOP, Alois a PALLAS, Ladislav a LAMPRECHT, Arnošt. *Dějiny českého jazyka ve Slezsku a na Ostravsku*. Ostrava: Socialistická akademie, 1967.

KRÁLOVÁ, Klára. *Slang v oblasti divadla*. Praha, 2018. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Ladislav Janovec. Dostupné také z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/101131/130236850.pdf?sequence=1>

MACHUROVÁ, Martina. *Spisovnost a nespisovnost v projevech moderátorů Českého rozhlasu 3*. Liberec: 2013. Bakalářská práce. Technická Univerzita v Liberci. Vedoucí práce Alex Röhrich. Dostupné také z: <https://dspace.tul.cz/items/86f468d4-4b02-4b26-b143-66da750383f8>

OKROUHLICKÁ, Andrea. *Spisovnost a nespisovnost ve vyjadřování moderátora Jana Krause v pořadu Show Jana Krause*. Liberec, 2014. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Vedoucí práce Alex Röhrich. Dostupné také z: <https://dspace.tul.cz/items/9c070062-69f4-428c-9239-985039585b5b>

POKORNÁ, Gabriela. *Nespisovná čeština v prózách Petry Soukupové*. Praha, 2015. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Petr Mareš. Dostupné také z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/63558>

RUSNÁK, Juraj. Sociokultúrne izoglosy v mediálnom texte: úvahy o interkultúrnej komunikácii v elektronických médiách In: *Čeština – jazyk slovanský 3: sborník příspěvků z webové konference s mezinárodní účastí konané 15. 2. – 30. 4. 2009*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-662-8.

SKULINA Josef. *Ostravská mluva*. Ostrava: Profil, 1979.

VALEŠ, Radomír. *Identifikace potenciálně diglosních dichotomií v norském jazykovém společenství*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Stanislava Boušková. Dostupné také z:

<https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/45464/130068597.pdf?sequence=1>

WEISSOVÁ, Lucie. *Drsná jako havíř: Svérázné kouzlo ostravštiny*. Stockholm, 2017. Kvantitativní studie. Stockholms Universitet. Vedoucí práce Tora Hedin. Dostupné také z:

https://www.slav.su.se/polopoly_fs/1.329406.1492691740!/menu/standard/file/Kandidatuppsats_Weissova_2017.pdf

ZÁRUBA, Dalibor. *Ostravský slovník*. Ostrava: Repronis, 2007. ISBN 978-80-7329-159-4.

Elektronické zdroje

BARBER, Alex a RAMIREZ, Eduardo Garcia. Idiolects. In *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* [online]. The Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2021 [cit. 23. 10. 2023]. Dostupné z:

<https://plato.stanford.edu/ENTRIES/idiolects/#pagetopright>

BÍLÍK, Jan. Databáze demografických údajů za vybraná města ČR. In: Český statistický úřad [online]. Ministerstvo vnitra, 30. 5. 2023 [cit. 8. 10. 2023]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demografickych-udaju-za-vybrana-mesta-cr>

COULTHARD, Malcolm. Author identification, idiolect, and linguistic uniqueness. *Applied linguistics* [online]. 2004, volume 25, issue 4, s. 431–447 [cit. 20. 10. 2023]. Dostupné z:

<https://academic.oup.com/applij/article-abstract/25/4/431/193364>

Historie města. In *ostrava.cz* [online]. OVANET, a. s., 2023 [cit. 25. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.ostrava.cz/cs/o-meste/historie-mesta>

Historie ve zkratce. In *ostravainfo.cz* [online]. Černá louka s. r. o., 2016–2023 [cit. 25. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.ostravainfo.cz/cz/info/o-ostrave/historie/>

KRČMOVÁ, Marie. Stratifikace současné češtiny. In *Linguistica ONLINE* [online]. Brno: Ústav jazykovědy a baltistiky, 1. 9. 2005. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/linguistica/art/krcmova/krc-012.pdf>

KRČMOVÁ, Marie. Idiolekt. In *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Masarykova univerzita, 2012–2020, 2017 [cit. 20. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/IDIOLEKT>

KRČMOVÁ, Marie a CHLOUPEK, Jan. Národní jazyk. In *Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. Masarykova univerzita, 2012–2020, 2017 [cit. 13. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/N%C3%81RODN%C3%8D%20JAZYK>

Moct. In *Internetová jazyková příručka* [online]. Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2008–2023 [cit. 7. 12. 2023]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=moct>

O Ostravě. In *ostravainfo.cz* [online]. Černá louka s. r. o., 2016–2023 [cit. 25. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.ostravainfo.cz/cz/info/o-ostrave/ve-zkratce/>

SGALL, Petr. Obecná čeština. In *Linguistica ONLINE* [online]. Brno: Ústav jazykovědy a baltistiky, 7. 5. 2012 [cit. 13. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/linguistica/art/sgall/sga-001.pdf>

Výzva pro mladou generaci: Staň se superdialektologem!. In *Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.* [online]. Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 2023 [cit. 6. 12. 2023]. Dostupné z: <https://ujc.avcr.cz/sd/novinky/hlavni-stranka/231205-stan-se-superdialektologem.html>

WATT, Dominic. I don't speak with a Geordie accent, I speak, like, the Northern accent: Contact-induced levelling in the Tyneside vowel system. In *Journal of sociolinguistics* [online]. 2002, volume 6, issue 1, s. 44–63 [cit. 22. 11. 2023]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00176>

Příloha 1: Dotazník

ZKOUMÁNÍ MLUVY MLADÉ OSTRAVSKÉ GENERACE

Ahoj, jsem studentkou Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a studuju obor česká filologie se zaměřením na editorství. Tento dotazník slouží jako materiál pro výzkum v bakalářské práci, která se zabývá mluvou mladé generace žijící v Ostravě.

Budu moc ráda, když dotazník vyplníš, velmi mi to pomůže.

Pokud nejsi ve věku mezi 14 a 17 lety, tento dotazník pro tebe není určený, můžeš jej rovnou zavřít a ušetřit tak čas. Ale moc děkuju za snahu!

Věk

- ☐ 14 let
- ☐ 15 let
- ☐ 16 let
- ☐ 17 let

Jsou rodiče rodilí Ostravané?

- ☐ Oba pochází z Ostravy
- ☐ Jeden z rodičů pochází z Ostravy
- ☐ Ani jeden z rodičů nepochází z Ostravy
- ☐ Nevím

Jsou prarodiče rodilí Ostravané?

- ☐ Všichni prarodiče pochází z Ostravy
- ☐ Prarodiče z jedné strany pochází z Ostravy
- ☐ Jeden z prarodičů pochází z Ostravy
- ☐ Ani jeden z prarodičů nepochází z Ostravy
- ☐ Nevím

V Ostravě žiju...

- ☐ celý svůj život
- ☐ od 5 let
- ☐ od 10 let

- v Ostravě trvale nežiju

S kým jsi v kontaktu primárně?

Rodina, online i real-life přátelé, spolužáci, skupiny

- S Ostravany
- S lidmi mimo Ostravu
- Půl napůl

Označ, jak přirozeně ti věta zní

Nad větami příliš nepřemýšlej, dej na první instinkt

1 = velmi nepřirozené; 7 = nejpřirozenější

Mám zkaženou náladu kvůli toho protivy.

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Hej, Vašek, ahoj!

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Kvůli té hudby tě vůbec neslyším.

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Kde jdeš?

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Kde to mám položit?

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Pepa, pojď jim to říct sám!

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Kvůli psa aby se člověk zbláznil!

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Já jim to říkal od začátku, vid', Anička.

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Tak se přece nezlob, Magda.

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Polož mi to tady.

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Hej, Karel, pojď se přidat.

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Nejpřirozenější

Nemám peníze kvůli toho nového počítače.

1 2 3 4 5 6 7

Velmi nepřirozené ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Nejpřirozenější

Okamžitě pojd' tady!

1 2 3 4 5 6 7

Velmi nepřirozené ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Nejpřirozenější

Barbora, nástup!

1 2 3 4 5 6 7

Velmi nepřirozené ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Nejpřirozenější

Příloha 2: Vyplněný dotazník č. 1

07.12.23 10:21

Zkoumání mluvy mladé ostravské generace

Zkoumání mluvy mladé ostravské generace

Ahoj, jsem studentkou Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a studuju obor česká filologie se zaměřením na editorství. Tento dotazník slouží jako materiál pro výzkum v bakalářské práci, která se zabývá mluvou mladé generace žijící v Ostravě. Budu moc ráda, když dotazník vyplníš, velmi mi to pomůže.

Pokud nejsi ve věku mezi 14 a 17 lety, tento dotazník pro tebe není určený, můžeš jej rovnou zavřít a ušetřit tak čas. Ale moc děkuju za snahu!

Věk *

- ☐ 14
- ☐ 15
- ☒ 16
- ☐ 17

Jsou rodiče rodilí Ostravané? *

- ☒ Oba pochází z Ostravy.
- ☐ Jeden z rodičů pochází z Ostravy.
- ☐ Ani jeden z rodičů nepochází z Ostravy.
- ☐ Nevím.

Jsou prarodiče rodilí Ostravané? *

- ☒ Všichni prarodiče pochází z Ostravy.
- ☐ Prarodiče z jedné strany pochází z Ostravy.
- ☐ Jeden z prarodičů pochází z Ostravy.
- ☐ Ani jeden z prarodičů nepochází z Ostravy.
- ☐ Nevím.

V Ostravě žiju... *

- ☒ celý svůj život.
- ☐ od 5 let.
- ☐ od 10 let.
- ☐ V Ostravě trvale nežiju.

S kým jsi v kontaktu primárně? *

Rodina, online i real-life přátelé, spolužáci, skupiny...

- ☒ S Ostravany.
- ☐ S lidmi mimo Ostravu.
- ☐ Půl napůl.

Označ, jak přirozeně ti věta zní

Nad větami příliš nepřemýšlej, dej na první instinkt

1 = velmi nepřirozené; 7 = nejpřirozenější

Mám zkaženou náladu kvůli toho protivy. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	Nejpřírozenější

Hej, Vašek, ahoj! *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Kvůli té hudby tě vůbec neslyším. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	Nejpřírozenější

Kde jdeš? *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	Nejpřírozenější

Kde to mám položit? *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	Nejpřírozenější

Pepa, pojd' jim to říct sám! *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Kvůli psa aby se člověk zbláznil! *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	Nejpřírozenější

Já jim to říkal od začátku, vid', Anička. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Tak se přece nezlob, Magda. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Polož mi to tady. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	Nejpřírozenější

Hej, Karel, pojd' se přidat. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Nemám peníze kvůli toho nového počítače. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	Nejpřírozenější

Okamžitě pojd' tady!

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	Nejpřírozenější

Barbora, nástup! *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Google Formuláře

Příloha 3: Vyplněný dotazník č. 2

07.12.23 10:21

Zkoumání mluvy mladé ostravské generace

Zkoumání mluvy mladé ostravské generace

Ahoj, jsem studentkou Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a studuju obor česká filologie se zaměřením na editorství. Tento dotazník slouží jako materiál pro výzkum v bakalářské práci, která se zabývá mluvou mladé generace žijící v Ostravě. Budu moc ráda, když dotazník vyplníš, velmi mi to pomůže.

Pokud nejsi ve věku mezi 14 a 17 lety, tento dotazník pro tebe není určený, můžeš jej rovnou zavřít a ušetřit tak čas. Ale moc děkuju za snahu!

Věk *

- ☐ 14
- ☒ 15
- ☐ 16
- ☐ 17

Jsou rodiče rodilí Ostravané? *

- ☐ Oba pochází z Ostravy.
- ☒ Jeden z rodičů pochází z Ostravy.
- ☐ Ani jeden z rodičů nepochází z Ostravy.
- ☐ Nevím.

Jsou prarodiče rodilí Ostravané? *

- ☐ Všichni prarodiče pochází z Ostravy.
- ☐ Prarodiče z jedné strany pochází z Ostravy.
- ☒ Jeden z prarodičů pochází z Ostravy.
- ☐ Ani jeden z prarodičů nepochází z Ostravy.
- ☐ Nevím.

V Ostravě žiju... *

- ☐ celý svůj život.
- ☐ od 5 let.
- ☐ od 10 let.
- ☒ V Ostravě trvale nežiju.

S kým jsi v kontaktu primárně? *

Rodina, online i real-life přátelé, spolužáci, skupiny...

- ☐ S Ostravany.
- ☐ S lidmi mimo Ostravu.
- ☒ Půl napůl.

Označ, jak přirozeně ti věta zní

Nad větami přilíš nepřemýšlej, dej na první instinkt

1 = velmi nepřirozené; 7 = nejpřirozenější

Mám zkaženou náladu kvůli toho protivy. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	Nejpřírozenější

Hej, Vašek, ahoj! *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Kvůli té hudby tě vůbec neslyším. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☒	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Kde jdeš? *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Kde to mám položit? *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☒	Nejpřírozenější

Pepa, pojď jim to říct sám! *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Kvůli psa aby se člověk zbláznil! *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Já jim to říkal od začátku, vid', Anička. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Tak se přece nezlob, Magda. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřirozenější

Polož mi to tady. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřirozené	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	Nejpřirozenější

Hej, Karel, pojd' se přidat. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Nemám peníze kvůli toho nového počítače. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Okamžitě pojd' tady!

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	Nejpřírozenější

Barbora, nástup! *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Google Formuláře

Příloha 4: Vyplněný dotazník č. 3

07.12.23 10:22

Zkoumání mluvy mladé ostravské generace

Zkoumání mluvy mladé ostravské generace

Ahoj, jsem studentkou Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a studuju obor česká filologie se zaměřením na editorství. Tento dotazník slouží jako materiál pro výzkum v bakalářské práci, která se zabývá mluvou mladé generace žijící v Ostravě. Budu moc ráda, když dotazník vyplníš, velmi mi to pomůže.

Pokud nejsi ve věku mezi 14 a 17 lety, tento dotazník pro tebe není určený, můžeš jej rovnou zavřít a ušetřit tak čas. Ale moc děkuju za snahu!

Věk *

- ☐ 14
- ☒ 15
- ☐ 16
- ☐ 17

Jsou rodiče rodilí Ostravané? *

- ☐ Oba pochází z Ostravy.
- ☒ Jeden z rodičů pochází z Ostravy.
- ☐ Ani jeden z rodičů nepochází z Ostravy.
- ☐ Nevím.

Jsou prarodiče rodilí Ostravané? *

- ☐ Všichni prarodiče pochází z Ostravy.
- ☐ Prarodiče z jedné strany pochází z Ostravy.
- ☒ Jeden z prarodičů pochází z Ostravy.
- ☐ Ani jeden z prarodičů nepochází z Ostravy.
- ☐ Nevím.

V Ostravě žiju... *

- ☒ celý svůj život.
- ☐ od 5 let.
- ☐ od 10 let.
- ☐ V Ostravě trvale nežiju.

S kým jsi v kontaktu primárně? *

Rodina, online i real-life přátelé, spolužáci, skupiny...

- ☒ S Ostravany.
- ☐ S lidmi mimo Ostravu.
- ☐ Půl napůl.

Označ, jak přirozeně ti věta zní

Nad větami přilíš nepřemýšlej, dej na první instinkt

1 = velmi nepřirozené; 7 = nejpřirozenější

Mám zkaženou náladu kvůli toho protivy. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Hej, Vašek, ahoj! *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	Nejpřírozenější

Kvůli té hudby tě vůbec neslyším. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Kde jdeš? *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☒	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Kde to mám položit? *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Hej, Karel, pojd' se přidat. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☒	☐	☐	Nejpřírozenější

Nemám peníze kvůli toho nového počítače. *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☒	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Okamžitě pojd' tady!

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☒	☐	☐	☐	☐	☐	Nejpřírozenější

Barbora, nástup! *

	1	2	3	4	5	6	7	
Velmi nepřírozené	☐	☐	☐	☐	☐	☒	☐	Nejpřírozenější

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem.

Google Formuláře